XLIX. ÉVF. 2. (404.) SZÁM, 2021. NYÁR

LÁTTUK

8 BŰNÜGYI TÁNCDRÁMA A HŰTLENSÉGRŐL
– MAGYAR NEMZETI TÁNCEGYÜTTES: A HŰTLEN FELESÉG

14 A LÉLEKKEL VAJÚDÓ MATÉRIA
– MAGYAR TÁNCMŰVÉSZETI EGYETEM: A FÁBÓL FARAGOTT KIRÁLYFI

18 VÁSZON AZ EGÉSZ SZÍNPAD ÉS TÓNUS RAJTA MINDEN TÁNCOS
– PÉCSI BALETT: VASARELY-ETŰDÖK

20 GROTESZK MOZDULATKAVALKÁD EGY KORTÁRS SHAKESPEARE-PANOPTIKUMBAN
– KULCSÁR NOÉMI TELLABOR: VIHAR

22 GISL@SZERELEM.HU
– GYŐRI BALETT: GISL

24 SZEGEDI LÁZÁLMOK BARTÓKRA ÉS NAGYZENEKARRA
– SZEGEDI KORTÁRS BALETT: CONCERTO (BARTÓK-EST)

30 30 ÉV TÜKRE
– BUDAPEST TÁNCSZÍNHÁZ: EGYSZER VISSZATÉRSZ

32 ELTÁNCOLNI A DISZHARMÓNIÁT
– INVERSEDANCE FODOR ZOLTÁN TÁRSULAT: TE MEG A VILÁG

34 AZ ALMA ÉS A REMÉNY
– SZÉKESFEHÉRVÁRI BALETT SZÍNHÁZ: FANTOMFÁJDALOM

36 NÍVÓS BALETT HÚZÓNEVEKKEL A PESTI BROADWAYEN
– BUDAPESTI OPERETTSZÍNHÁZ BALETTKARA: KORHATÁR NÉLKÜL

REFLEKTORFÉNYBEN

4 SZÁZ ÉVE SZÜLETETT RÁBAI MIKLÓS
– HETVENÉVES A MAGYAR ÁLLAMI NÉPI EGYÜTTES

NÉGYSZEMKÖZT

12 KIRÁLYFI FÁBÓL ÉS EGYÉB EROTIKUS JÁTÉKSZEREK
– BESZÉLGETÉS LEO MUJIĆ KOREOGRÁFUSSAL

28 JÓ, HA A DIPLOMAOSZTÓRA EGY ALAPÍTVÁNYT KÉRNEK AJÁNDÉKBA ÉS NEM ARANY NYAKLÁNCOT
– BESZÉLGETÉS GRECSÓ ZOLTÁN TÁNCMŰVÉSZ-KOREOGRÁFUSSAL

38 AZ ÉLET MEGY TOVÁBB, EZ A HELYZET NEM A VILÁGVÉGE
– BESZÉLGETÉS VLAGYIMIR MALAHOV BALETTMŰVÉSSZEL

TÁNC ÉS EGÉSZSÉG

40 VAN-E TÁNC A COVID UTÁN?

TÁNC ÉS MÉDIA

42 RÓNA VIKTOR, HERCEG A VASFÜGGÖNY MÖGÜL
SELECTED PAPERS OF GYÖRGY MARTIN
BEVEZETÉS A TÁNCCAL KAPCSOLATOS KUTATÁSOK MÓDSZERTANÁBA

A CÍMLAPON:
FARKAS FANNI ÉS KELE KRISTÓF, A 70 ÉVES MAGYAR ÁLLAMI NÉPI EGYÜTTES TÁNCMŰVÉSZEI

Farkas Fanni – Már gyermekkoromban elhatároztam, hogy az Államiban szeretnék táncolni, hiszen az egykori állami Ónodi Béla munkássága alatt a budapesti Kincső néptáncegyüttesben kezdtem el táncolni. Számomra meghatározó volt a MÁNE Naplegenda című előadása, mely akkoriban az együttes újabb arculatát mutatta meg. Szerettem volna egyszer ennek az előadásnak a részese lenni, ezért is választottam később ezt a társulatot. Az amatőr mozgalomból érkezve, a felvételikor még kevés másféle stílust ismertem, de szépen lassan elsajátítottam az idősebb táncosoktól más mozgásformákat is és egyre jobb érzés volt ehhez a közösséghez tartozni, rengeteg tudást felszedni magamra. Volt szerencsém a 60. jubileumot is már államisként ünnepelni, de 10 évre rá, most, a 70 éves műsorra is ugyanolyan szeretettel és akarattal vágok bele a Kállai kettős és az Ecseri lakodalmas koreográfiáinak gyakorlásába, mint akkor. Az együttes repertoárjából a szívemhez legközelebb a Szarvasének című darabunk áll. A koreográfiák elkészítése és a betanulás folyamata olyan kapukat nyitott meg bennem, a lelkemben és a tánchoz való viszonyomban, amit eddig nem éltem át.

Kele Kristóf – A Magyar Táncművészeti Egyetemen olyan mesterektől tanultam, akik az Államiban táncoltak: Végső Miklós, Hortobágyi Gyöngyvér, Ónodi Béla. Ők mindannyian a példaképeim voltak és nagy hatással voltak rám, csakúgy, mint a társulat történelme. Számomra nagyon izgalmas, hogy az együttes az autentikus műsorokon kívül számos stílusban táncszínházi darabokat is készít. Ötödik éve vagyok tagja a társulatnak, és azokat a műsorokat érzem igazán a magaménak, ahol az alkotás folyamatának kezdettől fogva a részese voltam. Hallhattam a koreográfusok instrukcióit, ki tudtak alakulni a saját érzelmeim és azokat közvetíteni is tudtam. A szívemhez leginkább közel álló darabot pedig még be sem mutattuk, Tamási Áron Énekes madár című színműve alapján készült az Óda az énekes madárhoz, melyben az egyik főszereplőként nagyon nagy lehetőséget kaptam. A műsor különlegessége, hogy prózai szöveget is mondunk benne, amely főként az elején igazi kihívás volt.

A fotón Farkas Fanni és Kele Kristóf, a MÁNE táncművészei és Péli Nagy Kata, a Táncművészet főszerkesztője.

Fotó: Lakatos János

MODERNET | MAGYART | EURÓPAIT

Száz éve született Rábai Miklós – Hetvenéves a Magyar Állami Népi Együttes

KŐVÁGÓ ZSUZSA TÁNCTÖRTÉNETI VISSZATEKINTÉSE I. RÉSZ

Fotó: OSZMI Táncarchívum

Rábai Miklós: Ecseri lakodalmas, Magyar Állami Népi Együttes

Már az együttes első színpadi megjelenésének is – családi ismeretségből adódóan – tanúja lehettem, és talán ez volt az első találkozásom a professzionális magyar színpadi néptáncművészettel. A balettszínpadokon már találkoztam karaktertáncokkal, de az együttes bemutatkozásán valami egészen mást láttam, különleges élményt kaptam. Olyan dinamikát, sodró erejű előadást, az Ecseri lakodalmas című darab Gyertyás táncának áhítatos szépségét még sohasem láttam korábban – pedig édesanyám szinte minden tánc- és balettelőadásra elvitt –, mint az operaházi kakasülőről végignézett előadáson, 1951. április 4-én.

A belvárosban nőttem fel, egyetlen rokonunk sem élt vidéken, fogalmam se volt a vidéki életről, a paraszti kultúráról, mindössze annyi, amennyit a nagymamám mesélt hajdani szokásaikról, a folklórról. A népzenéről pedig az ajtószomszédunkban lakó nagyszerű cimbalmostól kaptam az első, nem is akármilyen művészi benyomásokat. Lukács István kíséretével szokott fellépésekre készülni Török Erzsébet és Béres Ferenc. Mindig örömmel hallgattam az éneküket, és akkor, 1951-ben boldogan ismertem fel dallamokat, de az igazi csodát a táncok látványa jelentette. Meg az a csoda, hogy a kitűnő spicctechnikájú – hajdani Nádasi-növendék – Kacsóh Klárit láthattam a Székely Fonó gazdaasszonyának szerepében.

Ki is volt az az ember, aki alig egy esztendővel a társulat életre hívása után olyan programmal állította együttesét színpadra, amelynek bemutatkozásán később emblematikussá váló kompozíciók szerepeltek, mint az Ecseri lakodalmas és legalább olyan hatalmas sikert aratott a félidős előadás, mint a első részben fellépő Mojszejev Együttes? Megjegyzendő, hogy alig másfél hónappal később a társulat készen állt egész estés önálló műsorára is, itt szerepelt Kodály – kifejezetten az együttesnek ajánlott – Kállai kettőse, amelyet máig tánctörténeti értékeink között tartunk számon.

Hogyan volt lehetséges, hogy egy becsületes szakmáját tekintve vegytan-természettudomány tanár az ország legnagyobb együttesének vált elismert, sikeres vezetőjévé? Azt hiszem, pedagógusi vénája és tapasztalata, emberi habitusa predesztinálta a MÁNE művészeti vezetői posztjára. A békéscsabai Evangélikus Fiúgimnázium siserahadából verbuválódott regöscserkészekkel tulajdonképpen együtt fedezte fel a szűkebb pátria paraszti hagyományait. Talán a közösségi élmények, a tábortüzek melletti szabad figurázások adták az 1948-as Centenáriumi Fesztiválra benevezett békéscsabai, immár Batsányi Együttesnek elnevezett gimnáziumi csoportnak és az egyéni versenyzőknek (többek között Sík Ferencnek, Maácz Lászlónak) azt a háttérerőt, amely vitalitásával, a táncosok egyéniségét is érvényre juttatva jelent meg a versengésen,

és lett győztese a megmérettetésnek. A szakmában ez hozta el Rábai Miklós számára az országos elismerést, és vezette a gyulai verseny után a Testnevelési Főiskola néptánctanári katedrájára, a Színművészeti Főiskola tanári pulpitusára, majd a Mefesz tánckarának vezetői pozíciójára. Ebben az egyetemisták és főiskolások alkotta csoportban táncoltak korábbi csabai tanítványai, más és más egyetemek hallgatóiként, de hajdani cserkésztanáruk hívószavára „betáncoltak" a csoportba, annak erős magját alkotva. A korabeli kultúrpolitika szándéka szerint ebből a társulásból és a Nékosz együtteséből kívántak hivatásos néptáncegyüttest kreálni, de az erőviszonyok a néphadseregnek kedveztek, és így a Szabó Iván vezette, már jól összeszokott Nékosz-táncosok lettek 1949-re a Magyar Néphadsereg Művészegyüttesének tánckari tagjai. Rábai Miklós az egyetemisták csoportjával elsősorban a Békés megyei gyűjtéseiből táplálkozó korábbi koreográfiáit vitte színpadra, a méhkeréki Sarkantyúst, a Ványai csárdást, és megtalálható volt a programban a később, 1961-ben kibővített Békési esték korai verziója is. Ennél az együttesnél készült el a Lúdas Matyi torzóban maradt változata is. Ebből a palettából kitűnik, hogy a koreográfus nagyon hamar vonzódni kezdett a táncjátékok készítéséhez, de az amatőr körülmények még nem tették lehetővé a táncszínpadi életképek megformálását.

A MÁNE háromkaros (tánckar, énekkar, zenekar) felállása jelentette az úgynevezett triós formát, amely új típusú koreográfiai-zeneművészeti megoldásokat tárt a közönség elé. Sokan még napjainkban is úgy aposztrofálják a három kar együttműködését, hogy ezzel Rábai a szovjet mintát követte. Nem így van. Korábban, már a Magyar Csupajáték 1938–39. évi műsoraiban is találkozunk e felállással, később a Muharay Elemér vezette Levente Együttesben, majd a Szabó Iván által tovább vitt Nékosz csoportban is jelentős az ének- és zenekari együttműködés. A triós forma tette lehetővé az olyan alkotások megszületését, mint az Ecseri lakodalmas, avagy a Kállai kettős (de jóval később, már Rábai halála után a Kricskovics–Pergolesi–Daróczy–Bárdos: In Memoriam színrevitele csak a három kar együttműködésével jöhetett létre).

Rábai munkásságából egy jelentős dologra is fel kell hívnunk a figyelmet. Zenei munkatársnak olyan fiatalokat hívott maga mellé, akik tehetségükkel már bizonyítottak, de még az új nemzedékhez tartoztak, akadémiai tanulmányaik révén népzenei ismereteikkel is segítségére voltak a koreográfusnak. A műzenei feldolgozások nem torzították el az eredeti dallam- és táncvilágot. Már az együttes indulásakor Maros, Gulyás, Vavrinecz, Vujicsics és Csenki olyan munkatársak voltak Rábai mellett, mint ahogy később, az 1960-as évektől Pécsett Eck Imre mellett alkottak műhelyt a kortárs zeneszerzők.

Rábai – talán pedagógusi múltjából adódóan is – kivételes érzékkel választotta szerepekre karaktereit, inspirációt merített „fiókái" (így nevezte táncosait) belső és külső adottságaiból. Még a békéscsabai munkálkodás során kialakult figurázásból tapasztaltak révén hagyta, hogy a szólisztikus megnyilvánulásokban, szerepformálásban a szereplői egyénisége érvényre jusson, így váljon hitelessé az alakításuk. Példa erre többek között Csizmadia Gyurka színpadi jelenléte a Békési esték gazdaszerepében. Megjelenése, egyszerű gesztusai hiteles, úgy is fogalmazhatnánk, autentikus táncolásmódja szinte egybefogta a zsánerképként megfogalmazott koreográfiát. Drávucz Margitot bájos megjelenése, hamvas szépsége predesztinálta ecseri menyasszonynak, mint ahogy Zséli Mihályt (Miskát) hosszan tartó üde fiatalsága a vőlegénnyé. Varga Erzsébet (Böbe) dinamizmusa feledtetni tudta a kor divatja szerint elkészült – napjainkban is joggal kritizálható – Cigánytánc esztétikai tévedéseit. Banovics Tamás többek között ezt a koreográfiát is filmre vitte, így a kritikai észrevételeink mellett örömmel nézhetjük a férfikar tánckari virtuozitását, zenei, ritmikai precizitását, improvizációs készségét.

A Rábai oeuvre-ben a zsánerképek mellett jelentős helyet foglalnak el a szvitszerű kompozíciók, amelyekre jellemző az átlátható, arányos, világos térhasználat. A koreográfus halála után sokan és sokáig elhangzott, hogy Rábai mojszejevista szemlélettel komponált. Igaz, valóban csodálta az orosz táncalkotó és táncosainak professzionalizmusát,

Fotó: Falus Kár[illegible] Hagyományok Háza Archívum

Rábai Miklós a Kisbojtár próbáján, 1956

Fotó: OSZMI Táncarchívum

Rábai: Barcsai szeretője, Varga Erzsébet, Tarczi Zoltán, Fejes Sándor

Rábai Miklós: Kisbojtár – Pálfi Csaba

Rábai Miklós: Ecseri lakodalmas, Magyar Állami Népi Együttes, középen Drávucz Margit

technikai tudását, de ha megtekintjük akár a Cigánytánc, akár az Ecseri filmfelvételeit, az általa és munkatársaival (Ripka Ilona, Náfrádi László, Létai Dezső, Vadasi Tibor) közösen kinevelt táncosok virtuozitása semmivel nem maradt el az orosz-szovjet művészek színpadi produkcióitól. A csodált Mojszejevet kritizálta is, mégpedig az 1952-es szovjet turné után, a Táncművészet hasábjain. Felrótta neki a folklórtól való eltávolodást, a zenei igénytelenséget. Az orosz táncosok pedig nagyon boldogan vették fel programjukba a Ványai csárdást és a Pontozót. Megismerve a Balladaest programját (Kádár Kata, Jóka ördöge, Barcsai szeretője) és a Latinka ballada táncverzióját, követelték a mestertől az azonos indíttatású koreográfiák elkészítését.

Modernet, magyart, európait – vallotta Rábai Miklós. Ha áttekintjük az 1950–60-as évekbeli kelet-európai néptáncművészeti tendenciákat, elmondhatjuk, hogy a MÁNE programja kitűnt a környező országok valóban mojszejevi hagyományokat másoló tendenciáiból. A társművészetekkel – elsősorban az igényes zeneszerzőkkel való közös munkával –, de a szcenikai munkatársakkal is, a folklór hitelességre törekvő színpadra vitelével igyekezett megmutatni a magyar hagyományokat, szokásokat, és becsülettel felvállalta a nemzetiségi hagyományok bemutatását.

Kísérletezett a szerencsétlenül népi balettnek titulált mesejáték megalkotásával is. A Kisbojtárral azonban, talán a dramaturg hibájából is, cserbenhagyta az arányérzéke. Ebben a koreográfiában érhető tetten a legerőteljesebben, hogy a klasszikus balettből kölcsönzött kiegészítő motívum (Kata és a bojtár kettőse), valamint a vásár táncképe túlméretezett divertissementre sikeredett. A mesejátékban különös erővel jelenítette meg a rablóvezér figuráját, olyannyira, hogy Fülöp Viktor – saját elmondása szerint – könyörgött, hogy csak egyetlen egyszer hadd táncolja el ezt a szerepet. Rábai munkásságáról elmondható, hogy rövid professzionális alkotói pályafutása alatt 23 esztendeig állt az együttes élén, a magyar néptáncművészet történetének – hibáival és megtorpanásaival együtt – emblematikus alkotója volt. Volt bátorsága ahhoz, hogy bevallja, mi az, amihez nem ért igazán a szakma követelményei szerint, ezért vett maga mellé állandó néprajzi tanácsadót, vállalta, hogy fiatal munkatársakat maga mellé emelve, alkotói közösségben dolgozza ki táncterveit. Teret, lehetőséget biztosított táncosainak, tanítványainak alkotói tehetségük megmérettetésére. Adott esetben vállalta a háttérbe vonulást. A jövőre gondolva nem kis szerepet játszott abban is, hogy 1971-ben megindulhatott a professzionális néptáncművészképzés az Állami Balett Intézetben. Nagyon korán távozott, és ki tudja, mi maradt még a tarsolyában. Emlékét nemcsak szóban, hanem legfontosabb műveinek életben tartásával kötelességünk a színpadokon is megőrizni.

A Magyar Állami Népi Együttes elmúlt hetven évének eseményeit felelevenítő visszatekintés második részét következő számunkban olvashatják. ■

Modernet, magyart, európait – vallotta Rábai Miklós. Az 1950–60-as években a MÁNE programja kitűnt a környező országok valóban mojszejevi hagyományokat másoló tendenciáiból.

16. MAGYAR TÁNCFESZTIVÁL – ONLINE ÉS ÉLŐBEN

Egy év kihagyás után, június 14–20. között ismét megrendezték Győrben a Magyar Táncfesztivált és a Gyermek Táncfesztivál. A meghívott előadások egy része online volt elérhető az adott napon, főleg kortárs alkotók és előadók műveit láthatta a közönség. Az Apátúrházban rendezték meg a közönségtalálkozókkal egybekötött közösségi előadásokat, ahol az érdeklődők 100 fős nézőtéren kivetítőn nézhettek premiereket és előadásokat. Ugyanez volt a 6. Gyermek Táncfesztivál helyszíne is. A hétvégén egy 500 férőhelyes nézőteret és szabadtéri színpadot alakítottak ki a város szívében, a Széchenyi téren. Itt mutatkozott be először élőben a Győri Balett új darabja, amely Lajkó Félix és Velekei László alkotói fúziójából jött létre, GisL címmel. A hét végén a magyar amatőr néptáncmozgalom kiválóságai köszöntötték Győr városát, amely előadásra 100-100 jegyet ajánlottak fel a pandémia idején helytálló egészségügyi dolgozóknak, valamint a honvédség és a katasztrófavédelem munkatársainak.

EGYÜTT EGYMÁSÉRT!

A Tánc Világnapját ünnepelve a Győri Balett felhívására április 26-án egy közös videókollázsban mutatkozott meg nyolc vidéki balett-társulat azzal a céllal, hogy egymás mellett állva hívják fel a figyelmet közös szenvedélyükre, művészetükre és életükre, a táncra. Minden együttes megmutatta azt a kis esszenciát magából, ami egyedivé teszi, amit a táncról gondol és amitől oly színes a hazai táncművészet. Az összefogásban rész vett a GGTánc Eger, a Győri Balett, a Kecskemét City Balett, a Miskolci Balett, a Pécsi Balett, a Sopron Balett, a Szegedi Kortárs Balett és a Székesfehérvári Balett Színház.

LUKÁCS ANDRÁS MŰVÉVEL NYITOTTA MEG ÉVADÁT A TEATRO ALLA SCALA BALETT-TÁRSULATA

Június 9-én a milánói Scalában mutatták be Lukács András Movements to Stravinsky című egyfelvonásos balettjét. Hosszú bezárás után négy koreográfus egy-egy darabjával nyitotta meg programsorozatát a világ leghíresebb operaházának balettegyüttese: Manuel Legris, Alekszej Ratmanszkij, Jiří Bubeníček és Lukács András, a Győri Balett művészeti vezetője állított színpadra egy-egy művét.

Lukács András egykori társulata, a bécsi Staatsoper korábbi balettigazgatója, a Milánóba szerződött Manuel Legris meghívására érkezett Lombardia fővárosába, hogy betanítsa a pár évvel ezelőtt Bécsben bemutatott darabját. A mű rövidesen a Győri Balett repertoárjára is felkerül.

AUGUSZTUS 1-JÉTŐL MODELLT VÁLT AZ MTE

A Magyar Táncművészeti Egyetem az Országgyűlés döntése nyomán, az intézmény szenátusának kezdeményezésére csatlakozott a felsőoktatási modellváltáshoz. Augusztus 1-jétől az univerzitás fenntartója a Magyar Táncművészeti Egyetemért Alapítvány lesz, amelynek kuratóriumába öt táncművész kapott felkérést: Kiss János (elnök), Bozsik Yvette, ifj. Harangozó Gyula, Török Jolán, Zsuráfszky Zoltán.

RÉGI-ÚJ PREMIEREK, ÚJRANYITÓ OPERAHÁZ ÉS ÚJDONSÁGOKAT KÍNÁLÓ EIFFEL MŰHELYHÁZ AZ OPERA 2021/22-ES ÉVADÁBAN

Tizenhét bemutatót tart, köztük hét elmaradt premiert pótol az újranyitásnak szentelt, 138. évadában a Magyar Állami Operaház. Az intézmény három színházának nagytermeiben mintegy négyszáz köszínházi opera- és balettelőadás várja az érdeklődőket, és további 1300 hangversennyel, kamaraesttel, kísérő- és társművészeti rendezvénnyel, multimédiás aktivitással nyit új korszakot.

Venekei Marianna: Tűzmadarak

Balettbemutatók

A Magyar Nemzeti Balett a Mayerling premierével avatja fel a tavasszal ismét kinyitó felújított Operaházat, emellett három további kortárs bemutatót is műsorára tűz, amelyek helyszíne az Eiffel Műhelyház lesz. Wayne McGregor a Royal Ballet számára készített Chroma című koreográfiája többszöri kényszerű halasztás után debütálhat a magyar közönség előtt, míg Sol León és Paul Lightfoot, az NDT2 kultikus alkotópárosának Sad Case című koreográfiája is először szerepel az Operaház balettegyüttesének műsorán. A társulat emellett saját erőforrásaiból, Solymosi Tamás balettigazgató, valamint Prokofieva Irina és Mirzoyan Albert balettmesterek átdolgozásában mutatja be Petipa Paquita-szvitjét is. Az Operaházba visszatérve a balettegyüttesnek lehetősége nyílik arra is, hogy ismét műsorára tűzze a közönség rég nem látott kedvenceit. Visszatér a repertoárra Seregi László Rómeó és Júliája és John Cranko Anyeginje is, az Erkel Színházban pedig 44 év után láthatja a közönség élőben a Párizs lángjait, visszatér a műsorra a Giselle, A diótörő és A rosszul őrzött lány is. Az Eiffel Műhelyházban az elmúlt évek modern premierjei is újra láthatók, köztük Alexander Ekman Cacti és Episode 31 című koreográfiái, Thierry Malandain Don Juan című alkotása és Venekei Marianna Tűzmadarak című darabja.

SZEGEDI KORTÁRS BALETT – THE BLACK PAINTINGS, BLUE

Francisco Goya spanyol festő halálát követően tizennégy freskót találtak madridi otthonának falain, ahol utolsó éveit töltötte. A képeken erőteljes, kísértő motívumok hangsúlyozták a festő elmezavartól való félelmét és az emberiség sorsára vonatkozó sivár jövőképét. Az új darab koreográfusa Nanine Linning Goya festményeit saját, a mai társadalomra vonatkozó víziójával együtt kelti életre és helyezi a klasszikus világosság, valamint sötétség közti harc történetébe. Arvo Pärt 4. szimfóniájának természetfeletti zenéjére hangolva Nanine Linning Hésziodosz: Istenek születése című verséből és Goya vitatottan legsötétebb, legendás Fekete Festmények sorozatának egyikéből, a Szaturnusz felfalja gyermekét című alkotásából merített ihletet. A The black painting megbízója 2015-ben a Gauthier Dance együttes volt. A Szegedi Kortárs Balett számára ezt kiegészítve Linning egy második részt is koreografál a Fekete Festények sorozat rövid történeteinek folytatásaként.

A Blue című mű koreográfusai, Juronics Tamás, Kurucz Sándor és Czár Gergely a kék színt egyfajta szimbólumként használva, annak számtalan jelentése köré építi darabját. Egyszerűen beszínezik a szereplőket, és az ilyen módon csoportok, valamint egyének között létrejövő színbeli, formai különbségekből adódó játékkal sokféle asszociációra késztetik a nézőket. A társadalmi konvenciókban zárt ember szenvedését, szabadságvágyát, vele szemben az egyéni ambíciókat, a transzcendencia jelenlétét elfojtó közösség erejét mutatja meg a mű. Az angol nyelvben a blue szó a szín jelölésén túl plusztartalmat is hordozhat; egyfajta szomorkás hangulatot is jelent. Ez a többletjelentés indokolja a mű címválasztását. ■

Bűnügyi táncdráma a hűtlenségről

Zsuráfszky Zoltán, Zs. Vincze Zsuzsa, Eredics Benjámin, Papp István Gázsa, D. Tóth Sándor:
A hűtlen feleség – Barcsai szeretője – Magyar Nemzeti Táncegyüttes,
2021. május 21., Müpa, Bartók Tavasz online

Oltárczy Mária

A részlet alapjául szolgáló 19. század közepén lejegyzett szöveg Barcsai ballada néven vált ismertté, amely egy megcsalt férj kegyetlen, véres bosszúját írja le. Ebből a szinte horrortörténetből készített bűnügyi táncdrámát A hűtlen feleség címmel a Magyar Nemzeti Táncegyüttes szakmai vezetője, Vincze Zsuzsa, a darab forgatókönyvírója. A népballadák szűkszavúak, ezért itt sem utalnak a történet előzményére, az alkotók, a rendező-koreográfus Zsuráfszky Zoltán és a társrendező Vincze Zsuzsa viszont keresték és megalkották a kegyetlen megtorlásba torkolló események okait.

Szöveg: Fodor Zsófia I Fotó: Csudai Sándor

Mindenekelőtt meg kell jegyezni, hogy kifejezetten üdítő és lelket melengető a színházi tértől elzárva töltött hónapokban megtekinteni egy premiert. Igaz, a virtuális tér nem kis kompromisszumot kíván nézőtől, táncostól egyaránt, de az újdonság érzete, valamint az érett előadásmód átlendít minket ezen az akadályon. A közeli vágóképek ellenére a fáradtság legkisebb jelét sem lehet tetten érni a táncosokon, nem érezhető rajtuk az üres nézőtér lehangoló élménye, helyette mindvégig fiatalságot, energiát, és a tánctól, valamint az együttléttől csillogó szemeket láthatunk.

Pedig a téma korántsem szívderítő. A nevezett népballada tömörsége, drámai feszültsége, konfliktusábrázolása miatt kiemelkedik a klasszikus balladák közül. A mindössze harmincöt (egyes változatokban ötvenöt) soros mű meglepő rövidséggel, tárgyilagos párbeszédek formájában tárja elénk egy férj által hűtlenség miatt elkövetett gyilkosságot. Ez a pár sor fordulatokkal teli ugyan, de összességében csupán egy végkifejletet mutat be, a megszokottnál nagyobb balladai homállyal övezve. A leírt bűntett pontos oka, a megelőző évek történései, a szereplők jellemvonásai, azok áldozati szerepe vagy bűnös volta az olvasó képzeletvilágára van bízva. Kérdés, hogy ki mennyire tud vagy szeret ezen szabadsággal bánni, játszani. Mindenesetre a Magyar Nemzeti Táncegyüttes leveszi rólunk a sorok közötti rejtelmek, a történések elképzelésének, értelmezésének a terhét, és egyértelmű cselekménnyel, lelki vívódások megjelenítésével, jól követhető kronológiával, kézen fogva vezet végig minket a szerelmi dráma egy feltételezett történetén. Ez alapján egy fiatalasszony (Oltárczy Mária) nem tudja elfelejteni régi szerelmét, Barcsait (Barka Dávid).

Hiába a házasság, a férj, az egzisztenciális háttér, a gyerek. Amikor Barcsai visszatér a katonaságból, föllángol a szerelem, viszont a féltékeny férj megcsalva érzi magát, és kegyetlen módon bosszút áll feleségén; gyolcsba csavarva elégeti. Mint tudjuk, tánc-, népdalkincsünk, valamint viseleteink gazdagsága kifogyhatatlan eszköztárat biztosít érzelmek, párkapcsolatok, társadalmi szerepek kifejezésére. Ez a most túlnyomórészt alkalmazott kalotaszegi örökségünkre talán felettébb igaz. Egy legényes, egy hajnali nóta, egy csárdás, egy szapora táncban és zenében fellelhető dinamikája, hangszerelése, motívumkincse gyönyörű képet fest egy-egy emberi viszony, lelkiállapot milyenségéről, hangulatáról. A darab egyik legkifejezőbb és legtartalmasabb epizódja a tiszta, autentikus tánc-, dallamanyagot és viseletet felvonultató lakodalmi rész. Gyönyörűen mintázza a „külcsín" mögött rejlő valódi érzelmek sokszínűségét: a megbántott, saját érzései ellenére az adott helyzetbe belekényszerített menyasszonyt, a szüleivel való viszonyát, a még boldog, felhőtlen házaséletben bízó férjet és a mit sem sejtő, csak a mulatozással foglalkozó násznépet.

„Hallod ím szolgáló, hozd be a végvásznat,
S a nagy kászu szurkot.
Tetején kezdjétek, talpig tekerjétek,
Talpánál kezdjétek, tetig égessétek."

Természetesen az ifjú férj szerepe meghatározó. Tókos Attila szuggesztív előadásával gyönyörűen elénk tárja a szerelmes ifjú – a büszke vőlegény –, az odaadó, elnéző társ – a kiábrándult, dühös, majd agresszív férj – „életútját". Előadásmódja, táncának dinamikája, feleségéhez, illetve a társasághoz való viszonya egyértelműen leképezi belső lelki átalakulását, azt, hogy ugyanazon ember hogyan tud szinte egy másik személlyé átalakulni. A környezetet, az idő előrehaladtát stilizált viseletekben, évszakokat szimbolizáló eszközökkel előadott táncok, népszokások jelenítik meg. A tánckar az állandó társadalmi közeg, a viszonyítási pont, amely még inkább hangsúlyozza a férj és a feleség kapcsolatának alakulását, pontosabban a férjnek az asszonnyal, valamint a közösséggel szembeni attitűdjét. Szép színpadi megoldás a vastag láncokkal leeresztett kalotaszegi szobabelső a bútorokkal, a bölcsővel, az ablakkerettel, amely összkép az ékességgel egy időben szimbolizálja a lélek rabságát.

Népdalaink között játszva találni a szerelem, a szerető, a hűtlenség, a bánat kérdésköreivel foglalkozó dalszövegeket, ezeket a lehetőségeket természetesen az előadás alkotói is kihasználták. Egyebek mellett „Régi szeretőmért mit nem cselekednék…", „Nem vagyok, nem vagyok, nem vagyok hibás…", „Nincsen a világon nagyobb nyomorúság, mint akik összepárosodnak, és nem szeretik egymást" sorok felzendülése néhol találónak, néhol talán túl didaktikusnak hat. A tánc, a zene, a viselet, az előadásmód, a színpadi szcenika bőven kifejezi a közvetíteni kívánt történetet és érzéseket. Ezen eszközök egyidejű halmozása néha túlzott rendezői biztosítéknak tűnik.

Változatosságot, színfoltot hoz a Honvéd Férfikar (karigazgató: Riederauer Richárd) közreműködése az előadásban. Kodály Zoltán kórusműve, majd az utolsó percekben a teljes egészében elhangzó Barcsai ballada előadása szerves részét képezi a produkciónak.

Köztudott, hogy egy közvetítés vagy egy videofelvétel teljesen más hatást eredményez, mint egy személyes színházi élmény. Az érthetőséget, az érzelmek, a drámai pillanatok átadását, hangsúlyozását a megfelelő operatőri munka és sokszor a filmszerű trükkök alkalmazása megkönnyíti, illetve támogatja. Ugyanakkor csak egy konkrét nézőpontból követjük végig az előadást, elveszítve a nézői szabadságot, a lehetőséget, hogy magunk válasszuk meg, hogy a színpad mely pontját, az előadás melyik mozzanatát, térformáját, szereplőjét vagy éppen melyik viseletet figyeljük, követjük nyomon.

Jelen esetben – a tavalyi év több kellemetlen tapasztalatával szemben – az operatőri munka, a fénytechnika, a koreográfia teljes összhangját élvezhettük. Mint az összes többi online előadás esetén, itt is érdekes lenne megtekinteni színházi körülmények között az előadást, kíváncsian várva, hogyan írná felül a mostani, kamerák által kialakított képet, az előadás emlékezetes pillanatait, maradandó mozzanatait. ■

Tókos Attila

JUBILEUMI ESEMÉNYEK A 30 ÉVES BUDAPEST TÁNCSZÍNHÁZ PROGRAMJÁBAN

Budapest Táncszínház, Zachár Lóránd: Szerelmi álmok

Fotó: Kraszner Nikolett

A Budapest Táncszínház az idén ünnepli fennállásának 30. évfordulóját. A jeles jubileum alkalmából jó néhány születésnapi eseményt szerveznek. Augusztusban huszadik alkalommal rendeznek nemzetközi tánckurzust a Budapest Táncszínház DEPO stúdiójában.

Ősszel külföldi vendégkoreográfusok közreműködésével születésnapi gálaműsort láthat a közönség, amelyben a társulat nemzetközi alkotói kapcsolatait mutatják be.

A Müpa felkérésére új gyermekdarabot készít a társulat alapítója, Földi Béla Lázár Ervin A legkisebb boszorkány című meséje nyomán.

Május 9-én online mutatták be a Nemzeti Táncszínház támogatásával és szervezésével az Egyszer visszatérsz című estet, amelynek első részében Földi Béla tanítványai és korábbi társulati tagok, köztük Barta Dóra, Sághy Alexandra, Egerházi Attila, Fodor Zoltán, Zachár Lóránd alkotásait mutatták be. Az est második felében pedig Jiří Pokorný (NDT) Egyszer visszatérsz című darabja volt látható.

RAMAZURI – TÁNCCIRKUSZI FELFORDULÁS A DUDA ÉVA TÁRSULATBAN

Az alkotók új bemutatója, a Ramazuri egy látványos, nagyszabású, élő zenével kísért és akrobatikai elemekkel tarkított tánccirkuszi kavalkád, amelyben derűs és szellemes koreográfiák követik egymást. Ebben a világban maga a mozgás a nyelv, amelyet a test és az arcjáték beszél el. Humor és dráma egyaránt jelen van benne, csakúgy, mint szelíd és harsány megoldások, elegancia és komédia, valóság és fantasztikum. A produkció egy élesre csiszolt groteszk tükör, amelyben fenséges és esetlen emberi vonásokat láthatunk nagyító alatt megelevenedni. Az előadás egyik fő eleme a látvány, amelyben speciális eszközök és térelemek adnak lehetőséget meghökkentő mozdulatok és egy különleges formavilág kibontakozásának. A Duda Éva Társulat ezzel az esttel a táncszínházi világ új dimenziójába lép. Olyan szavakon túli, tágabb univerzumba invitál, ahol a kezdés pillanatában eltűnik az idő.

LISZT-MOZAIKOK VILÁGPREMIERJE

A Stingray Classica rangos nemzetközi klaszszikus zenei csatorna Liszt Ferenc zeneszerzői munkássága előtt tisztelegve tematikus programjának részeként április 24-én műsorára tűzte a Magyar Állami Népi Együttes elmúlt ősszel Milánóban felvett Liszt-mozaikok című előadását. Ez az első alkalom, hogy magyar néptáncegyüttes táncfilmje nemzetközi zenei csatornán szerepelt.

A 70 éves évfordulóját ünneplő Magyar Állami Népi Együttes 20 év után, augusztus 22-én a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon ismét előadja a Naplegenda című produkcióját. Mihályi Gábor koreográfus ezért a munkájáért 2000-ben a Magyar Táncművészek Szövetségétől Az évad legjobb alkotója díjat kapta. Nikola Parov zeneszerzővel együtt egészen eredeti, eddig nem látott látvány- és hangzásvilágot hoztak létre. Szeptemberben mutatja be a társulat az Idesereglik, ami tovatűnt – Óda az énekes madárhoz című darabját a Hagyományok Házában. Az előadás Tamási Áron eredeti műve nyomán készült (nép)zenés, (nép)táncos színházi feldolgozásában az autentikus folklór – újszerűen, szokatlanul – kortárs színházi játékstílussal kerül szerves egységbe. ■

Magyar Állami Népi Együttes: Liszt-mozaikok

FARINELLI

Szenvedély, érzelmek, kaland – Barokk balett soproni és St. Pölten-i koprodukcióban – A nyár grandiózus európai ősbemutatója Fertőrákoson

Világhírű koreográfusokkal, Peter Breuerrel és Artur Kolmakovval, táncoscsillagokkal, aranyhangúnak tartott dél-stájerországi kontratenor sztárénekessel, nagyszabású, látványos ősbemutatót tart Farinelli címmel a St. Pölten-i Europaballett és Sopron Balett június 26-án a fertőrákosi barlangszínházban. A Farinelli művésznéven ismert Carlo Broschi a XVIII. század leghíresebb kasztrált operaénekeseként, a korszak megasztárjaként vonult be a történelembe. Az ő kalandos életét, eltitkolt szerelme iránti érzéseit, önmagával vívott harcait, érzéseit mutatja be a grandiózus táncmű, megidézve a barokk kort, egy ember állandó félelmét a sikertelenségtől és a magánytól. Az izgalmat, szenvedélyt, szerelmet tartogató húsz szereplős, fergeteges, grandiózus koprodukció szeretné meghódítani az európai közönséget.

Soproni és St. Pölten-i együttműködés

A Sopron Balett és a St. Pölten–i Europaballett között a 2018–ban kötött együttműködés szemmel láthatóan tartalmasnak bizonyult, hiszen rögtön nyitásként A szving meg a tangó koprodukcióban készült nagy sikerű táncjáték elnyerte a soproni közönség tetszését. A Michael Fichtenbaum nevével fémjelzett Europaballettet a világ minden tájáról érkező fiatal balett–tehetségek kovácsműhelyének tartják. A nemzetközi együttműködésnek, és összefogásnak köszönhetően született meg tavaly a Stabat Mater táncmű a leghűségesebb város teátrumában. Két koreográfus gondolataival, szimfonikus zenekarral, operaénekesekkel, különleges látványvilággal tekinthető meg Demcsák Ottó és Alekszej Batrakov munkája, amely az 52. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus jegyében született meg.

Leo Mujić

Királyfi fából és egyéb erotikus játékszerek

Bőcs Annamária interjúja I Fotó: Lakatos János

Az üres színházteremben a csiszolás folyamata zajlik, a többórás próbafolyamat minden ismétlés, újrakezdés ellenére nem nevezhető unalmasnak. Leo Mujić ismét a Magyar Táncművészeti Egyetem hallgatóinak alkot, most Bartók Béla A fából faragott királyfi című művének zenéjét ölti a táncosok testére. El nem fogyó lendülettel rakja össze a koreográfia elemeit, kezdik újra százszor, ezerszer, közben minden helyzetre van egy új vicc, egy új hasonlat, egy új rögtönzés, hogy átadja a táncosoknak azt, amit közölni kíván a közönséggel és azt, amit látni szeretne a Müpa színpadán a legvégén.

Miközben munka közben figyeltem, azon gondolkoztam, mikor megy könnyebben önnek az alkotás, amikor kívülről jön egy megkeresés, készítenie kell egy darabot, vagy amikor belülről fakad, a szíve mélyéről, vagyis ön kezdeményezi az alkotási folyamatot.

Fontos hangsúlyozni, hogy nincs olyan, hogy meg kell alkotnom. Művészként, főleg a világ jelenlegi helyzetében, mindenre próbálok nyitott lenni, van olyan, hogy választhatok témát, de sok színház egyedi kéréssel áll elő. Minden esetben mondhatok, mondhatnék nemet is egy kérésre, de számomra fontos, hogy kilépjek a komfortzónámból és képes legyek új dolgokat is kipróbálni, kihívásoknak vessem alá magam. Voltak olyan művek, például A nagy Gatsby, az Anna Karenina, amelyek kapcsán nem tudtam elképzelni, hogy az az én világom, ám lehet, hogy a felkérő színházak – ismerve a munkásságom – jobban bíztak bennem, mint én saját magamban.

Utasított már el felkérést?

Több alkalommal is, mert azt éreztem, hogy nem alkotnék olyat, amit várnak tőlem. Nem gondolom, hogy van olyan ember, aki mindenre képes, tudom magamról, hogy én nem vagyok ilyen. Felkértek például A keresztapa és A diótörő egész estés balettek elkészítésére, de visszautasítottam.

Azt hogy fogadta, amikor az egyik legismertebb hazai alkotó, Bartók Béla zenéjére kértek öntől koreográfiát?

Fontos kiemelni, hogy egy iskolai közegben vagyunk, nekem jelen esetben nem az a feladatom, hogy a világ legjobb darabját készítsem el, hanem az, hogy részese legyek egy tanulmányi folyamatnak. Ez egy iskolai közeg, ahol alacsony büdzsével, adott táncosokkal dolgozom, akik még hallgatók, akiknek a művésszé érését segítem elő én is, vagyis a közös munkának a nevelés is a célja, nem pusztán az alkotás.

Korábban ismerte A fából faragott királyfi történetét?

Nem, de úgy vélem, ebben a darabban a zene a hangsúlyos, nem a történet, amely naiv meseként indul, ám ez csak a látszat, mert nagyon nem az. Nem gyerekdarab, nagyon erős a szexuális tartalma. Gondoljunk bele, a nő együtt van egy fabábuval, ami tönkremegy. Miért a bábut preferálja a női főszereplő, miért nem az embert? Azért, mert őt képes kontrollálni, ki-be kapcsolni, játszani vele kedve szerint, uralja az avatart, a megtestesülést. A szexuális tartalmon túl politikai is megbújik benne, környezetvédelmi kérdéseket feszeget. A lépések, a partnering és a koreográfia, amit megalkottam a táncosok számára, a fejlődés útját is jelenti.

A politika és a társadalomkritika általában nem jelennek meg a darabjaiban. Miért?

Nem érdekel és nem is célom, hogy ilyen üzenetet közvetítsek a műveimben. Ha az emberek erre vágynak, megnézhetik a híreket, de színházba az álmok miatt járnak.

Milyen álmok miatt?

Amelyeket otthon vagy a hírekben, vagyis a való életben nem kapnak meg.

Az alkotás szempontjából mi az alapvető különbség között, hogy professzionális táncosokkal vagy végzősökkel dolgozik együtt?

Az élettapasztalat. A hallgatókból ki kell hoznom a maximumot, nem kérem azt tőlük, hogy mások legyenek, olyanok, amiben nem jók. Saját magukat kell megtalálniuk és megtanulniuk, hogy hogyan dolgozzanak együtt egy koreográfussal. A zene egészen fantasztikus, de nehéz követni, viszont minél többet hallgatja az ember, annál több szépséget talál benne. A magyar hallgatók egészen fantasztikusak, magasan képzett táncosok, gyönyörűek.

Hogyan fog hozzá az alkotásnak? Leül, meghallgatja a zenét és egy képet lát maga előtt?

Csalódást fogok okozni, de nem tartom magam tipikus művésznek, nagyon racionális ember vagyok. Nem a spiritualitás, hanem a realitás alapján alkotok. Hol vagyok, milyen szempontokat kell figyelembe vegyek, mennyi idő van rá. Ha a koreográfiát röviden jellemeznem kellene, akkor az az idő és a tér organizációja. Az időt itt a zene jelöli ki, a tér maga a létrehozandó szerkezet.

Nagyon realistán hangzik.

Mert az vagyok, és úgy érzem, a sikerem titka is ez. A pillanat embere vagyok, az egyetlen pillanat, ami jelentőségteljes, az a most, nem a múlt és nem a jövő. Egyedül a mosttal tud az ember kezdeni valamit. Szerintem ez az oka, hogy a járvány alatt is végig alkalmam nyílt dolgozni, míg sok kollégám otthon ült. Hozzáteszem, nagyon sokan túl könnyen titulálják művésznek magukat.

Ezek után fel kell tennem a kérdést: mindig is táncos-koreográfus akart lenni?

Semmi másban nem voltam jó. De ez ennél jóval egyszerűbb, szeretem csinálni, és olyan életet tudok élni, amilyet szeretnék. Amíg képes vagyok rá, addig csinálom, ha már nem, akkor megkeresem, hogy mi másban lehetnék jó. Szeretem a szabadságot, ezért is léptem ki egy intézmény kötelékéből és lettem szabadúszó, bár hozzáteszem, nem való mindenkinek ez az életforma. A szabadság nem azt jelenti, hogy kevesebbet dolgozom, sőt most is egyszerre három projektben vagyok benne, vagyis lehetőségem van több helyszínen egyszerre alkotni. Alapvetően nem érdekel önmagam, most sem azért beszélgetünk, hogy magamat reklámozzam, az szánalmas lenne. A darab, az alkotás, a hivatás szószólója vagyok, nem vágyom a hírnévre. A tánc útján való közvetítésben hiszek, és nagyon nagyra értékelem a táncosokat, akik mindennap a tükörben viszontlátják magukat, felfedik magukat önmaguk előtt, kitéve különféle ízlésnek. Ezt rendkívül nehéz dolognak tartom.

Sokféle emberrel szeret dolgozni, ez is a realista megközelítéséből fakad?

Azt gondolom, igen, de mindez attól függ, hogy épp melyik színháznak alkotok, kik a táncosok, milyenek a darabok, és abban az adott időben, térben, repertoárban próbálom kihozni a legjobbat mindebből. Sok koreográfusnak merevebb elképzelései vannak, hogy hogyan kellene működni és dolgozni, én az előnyöket figyelem, amelyek mentén alkothatok az aktuális közönségnek.

A mostani alkotási folyamatot is megszakította egy váratlan helyzet, amikor kórházba került az egyik növendék, és az Operaházból ugrott be egy táncosnő, akinek csak néhány napja volt betanulni a darabot. A realizmusa jól jöhet az ilyen helyzetek kezelésénél.

Mivel a testtel dolgozunk, sajnos ez teljesen természetes, az ilyen helyzeteket tudni kell kezelni, és azt gondolom, ezek a megfelelő módon kezelhetők is. Tudomásul kell venni, hogy ez ezzel jár, amikor magát az emberi testet használjuk kifejezőeszközként. Ezért is fontosak nagyon az alapok és a technikai tudás. Neoklasszikus stílusú darabokat alkotok, amelyeknek a klasszikus balett-technika az alapja.

Mi az, ami mégis ki tudja mozdítani a nyugalmából?

Az unalmat nem szeretem, ha azt látom, hogy unott az, akivel dolgozom, azt mindig nagyon nehezen kezelem. De persze ösztönzéssel ez is áthidalható, és ez az, amit egy hallgatónak meg kell tanulnia, hogy motivált maradjon. Ennek ellentéteként nagyon értékelem a szorgalmat, főleg, ha az szerénységgel, észszel és kiváló adottságokkal jár együtt. Szeretem a különcséget, de csak abban az esetben, ha ez kellő intelligenciával párosul ahhoz, hogy ezt az illető kezelni tudja. A mostani végzősök között többek is birtokolják mindezt, minden a kezükben van a kiteljesedéshez vezető úton. ■

Leo Mujić
és a Magyar Táncművészeti Egyetem hallgatói

A lélekkel vajúdó matéria

Bartók Béla / Leo Mujić: A fából faragott királyfi
– a Magyar Táncművészeti Egyetem táncművész szakos hallgatói, 2021. május 24.,
Bartók Tavasz online
Az előadás a Bartók Tavasz Nemzetközi Művészeti Hetek keretében, a Müpa szervezésében valósult meg, a Liszt–Bartók est részeként.

A táncjáték koncertszerű változata a Szent István Filharmonikusokkal együttműködésben, Kovács János Kossuth-díjas karmester vezényletével igazi unikum, mert a Magyar Táncművészeti Egyetem végzős balettművész-hallgatói Leo Mujić horvát koreográfus vezetésével végre egy igazán modern, mai, letisztult változatát mutatták be ennek a viszonylag ritkán előadott, több mint százéves műnek. Mujić, aki többek között Bejárt-ral, Ohad Naharinnal és Amanda Millerrel is dolgozott, nem először koreografál Magyarországon, a Győri Balettel, a Magyar Táncművészeti Egyetem végzőseivel és a Pécsi Balettel is voltak már közös munkái.

Szöveg: Marx Laura I Fotó: Valuska Gábor, Müpa

A táncjáték, ez a pantomimközpontú, cselekményes balett, Bartók Béla második színpadi műve 1914–1916 között készült – A kékszakállú herceg vára című egyfelvonásos opera után és A csodálatos mandarin előtt. A 20. század elején a színházi műfajok a kísérletezés terepévé váltak, és ez az a kor, amikor a gép és az emberi lélek küzdelméről hátborzongató darabok születtek. Minden Bartókéhoz hasonló alkotás véres küzdelemnek tekinthető az egyre zavarosabban kivehető emberi lényeg megtalálásáért. A német nyelvterületen a pantomim vált népszerűvé. A legnevesebb zeneszerzők jelentős balettzenéket komponáltak, a balett az autonóm művészeti műfajok közé kezdett emelkedni. Egyidejűleg két, egymással ellentétes koncepció alakult ki a balettről: az egyik a táncra, a másik a pantomimra helyezte a hangsúlyt. „A pantomimnak különböző művészi formái voltak, például a magyarul mozdulatművészetnek fordított Ausdruckstanz vagy a szabad tánc. E kifejezési formák úttörői, mint például Isadora Duncan vagy Grete Wiesenthal, tudatosan igyekeztek távolodni a klasszikus balettől. Az új mozgásművészetek Balázs Béla és Bartók Béla figyelmét sem kerülték el, sőt balettesztétikájukra is hatással voltak, azok középpontjába a pantomim került. Balázs számára kihívást jelentett olyan táncszínházi formákat alkotni, amelyek híján vannak a szavaknak, a beszélt nyelvnek” – mutat rá Anne Vester zenetudós.

A fából faragott királyfi koreográfiájának megalkotásakor Bartók igen erős hangsúlyt helyezett a pantomimszerű színpadi elemekre, a komponálás során olyan új, testi kifejezési formában gondolkodott, amely a klasszikus romantikus balettől különbözött. A zene Bartóknál nem csupán színpadi történések aláfestésére szolgál, nem csak ezek kísérete, ellenkezőleg, szerinte a koreográfiát egybe kell hangolni a zenei folyamattal és a zene érzelmi töltetével. A Fabáb maga pedig – talán nem meglepő – a művész tökéletes alkotásának szimbóluma, amelynek furcsa történetével Bartók az alkotó kifosztottságát és ürességét ábrázolja: „Arra a gyakori, mély művésztragédiára gondoltam, amikor az alkotás riválisa lesz az alkotónak és arra a fájdalmas dicsőségre, amikor az asszonynak jobban tetszik a vers a költőnél, a kép a festőnél.” A zene ezt is tökéletesen megmutatja: a Fabáb zenei témája a Királyfi témájának „torz” változata. Az önálló életre kelő bábu, a gép témája a múlt század elején igen gyakori volt, így például Sztravinszkij meseoperájában, A csalogányban szintén egy felhúzható műmadár a riválisa egy igazinak. Bartók művének Balázs Béla a szövegírója, az első változat 1912-ben jelent meg A Nyugatban, majd 1914-ben kezdett Bartók zenét komponálni, és felkérte Balázst az új szövegkönyv megírására. A történet népmeseszerű, különös, halálszagú, romantikus és vadul álomszerű, szimbolikus szereplőkkel, akik az emberek közötti mondhatni szükségszerű érzelmi kapcsolatokat, félreértéseket, önmagukért és a többiekért vívott küzdelmeket mutatják meg. A zene erős, cikázóan vad, drámai, népmesébe oltott wagneri romantika és a magyar népdalok világa a sajátosan kemény és jegesen örvénylő bartóki hangzásba ágyazva. Balázs Béla azt írja Halálesztétika című művében: „A tánc átmenet az ornamentális szépségből az értelmes gesztusba. A lélekkel vajúdó matéria hatását kelti.” Balázs e különös definíciója a táncról tökéletesen illik Mujić darabjára, amelyben nincsenek felesleges gesztusok, a „lélekkel vajúdó matéria” sallangoktól mentesen jelenik meg. Mujić korábbi darabjairól, korai duóiról – a Passacaglia vagy a Taste of the last Moment (2007) – is elmondható ez.

A fából faragott királyfi sokféle értelmezést enged, látszatra egyszerű története ellenére: a szomszédos kastélyokban élő Királyfi és Királykisasszony egymásért vívott küzdelme romantikus mesébe bújtatott alkotáslélektani kérdésfeltevés: vajon mi a mű az alkotójához képest, mit jelent egy mű önállósága, mi és ki az alkotó a mű nélkül, mennyire becsapós játék a művészet? A fabáb, amely a műalkotást szimbolizálja, mitől kap életet, több és intenzívebb életet, mint az alkotó? Hihetünk a művészetnek, támaszkodhatunk rá? Mi működteti a művészetet, miért „több”, mint az egyszerű emberi élet, ugyanakkor miért kevesebb, miért kezd bicegni és kifáradni, esni-kelni, mint a báb, ha csak rá próbálunk támaszkodni? Bartók szerint tudnunk kell, hogy a művész sorsa gyakran tragikus: alkotása szerethető, ő maga kevésbé, művéért rajonganak, őt magát sokszor csupán elviselik. Mennyire érti és segíti vagy éppen akadályozza a környezete az alkotót/újítót/gondolkodót/nehéz helyzetben lévőt? És mit jelent az alázat, amelyet a darabbéli Királyfi végül megérez a Királykisasszonyban? Min kell átvergődnie magát egy párnak, hogy igazán szerethessék egymást?

Mujić egy korábbi darabja, az Üvegkalitka témáját tekintve sokban hasonló: a nő a társadalmi korlátok közül nem tud kitörni, üvegkalitkában él, a táncosok jelenítik meg körülötte ezeket a korlátokat. Ahogy A fából faragott királyfiban is, a környezet, vagyis a természet és a társadalom népmesei akadályok sorozatát jelenti, amelyen a hősöknek, hősnőknek igen nehéz és drámai küzdelmek során sikerül átvergődniük. Mujić számára nagyon fontos a látvány és a zene összeérése, találkozása a nézői élményben, Bartók műve pedig kiválóan alkalmas erre a célra, mert ritmikailag, hangzásilag, koreográfiailag nagyon erős, így nem lehet eltérni a muzsikájától. A koreográfusnak ez nehéz zenei feladat, amit Mujić kiválóan megoldott, és ezt onnan is tudni lehet, hogy a zene sehol sem „marad egyedül”, minden másodpercéhez odasimul egy mozdulat, és viszont. Bartók fontos témája volt a női lélek, a leány és a nő ideális és torz képének egymás mellé helyezése, amely itt is lényegi: a fiatalok sorsát irányító Tündér, aki a természeti erőket is képes befolyásolni, Mujić darabjában értelmezhető erős és vonzó női vetélytársként, de a Királykisasszony saját belső küzdel-

Topolánszky Vince és Nagy Gvendolin

Takamori Miyu

mének megszemélyesítőjeként, destruktív erőként is. A Királykisasszony, aki a kastélyába bújva nem vesz tudomást a valóságról, lehet az önállóság vagy az önfejűség, de ugyanúgy a naivitás megtestesítője is. A Királyfi Mujićnál naivan romantikus, a megelevenedő királyfibáb pedig erotikus és elementáris, akivel a Királykisasszony szenvedélyesen olvad eggyé. A naiv és idealista álmodozókból egymásért is küzdővé váló pár átváltozása nagyon szép része a darabnak.

Terényi Ede zenetudós szerint Bartók fontos témája a leányi arckép zenei ábrázolása, és mindig kibontott dúrhármashoz érkezik nagy szeptimmel. A duális megformálás jellemző itt Bartókra, a leányportré ideális és torz változatának tudatos egymás mellé helyezése. Terényi szerint gyanakodhatunk a Jung által árnyéknak nevezett tudatalatti jelenség megjelenéseire Bartók egyes darabjaiban, amely árnyékra magunkban nehezen ismerünk, másokban annál inkább. Valóban van árnyékszemélyiségünk? Az álmunkban megjelenő alakok nappali tudatunkba nem tudnak integrálódni, de mitikusra nőnek a tudatalattinkban. Az árnyékembert Terényi szerint legvalóságosabban A fából faragott királyfi című táncjáték Balázs Bélától származó meséje (szövegkönyve) kelti életre. „A királyfi maga készíti el tudatalattijának szimbolikus figuráját. Keservesen szemléli, hogy a királylány érdeklődését mennyire felkelti, sőt annyira elbűvöli, hogy szerelemre is gerjed iránta. Minden azt segíti, hogy a királyfi ne érhesse el a királykisasszonyt, az animát. Egy másik szimbólumnak, az anyaanimának, a jó tündérnek a közbeavatkozása szükséges ahhoz, hogy a dolgok végül a helyes irányba haladjanak. A műalkotás tudatos álomlátás, ezért közelíthetünk hozzá a mélylélektan irányából. A fából faragott királyfi esetén kettős tükörbe pillanthatunk: a királyfi »megfaragja« tudatalattijának árnyékemberét a fabáb szerepében, a királylány pedig a megelevenedett bábot választja", mert az sokkal szenvedélyesebb és szexibb, mint a naivan romantikus srác a kastélya kapujában. A Királyfi animája nem jelenik meg a színpadon szimbolikus alakként, hacsak nem a Tündér ez az anima. Leo Mujić koreográfiájában a Tündér nemcsak csábító nő, elegáns, vonzó és érzékeny, aki a Királyfi minden rezdülését követi, hanem irányítója, vezénylője is a természeti erőknek, amelyek a Királyfi sorsát alakítják, ráadásul vonzódik is hozzá, amit Nagy Gvendolin a Tündér szerepében kecsesen és elegánsan, mondjuk így: ízléssel táncol el. A Királykisasszony és a Királyfi szerepeit duplikálták, több táncos táncolja őket kitűnően (Királykisasszony: Mayu Beppu, Takamori Miyu m. v., Antoneta Turk; Királyfi: Topolánszky Vince, Kaszab Bence; A fából faragott királyfi: Yuho Yoshioka, Pavleszek László), megjelenítve ezzel az egyes karakterek több arcát, egy személyiség eltérő helyzetekben megjelenő eltérő vonásait. A darab hűséges Bartók és Balázs koncepciójához, kiegyensúlyozottan és emelkedetten ötvözi a klasszikus balett, a pantomim és a modern tánc elemeit, lenyűgöző és megható Bartók zenéjét tökéletesen tánccá formálva látni. A Magyar Táncművészeti Egyetem táncművész szakos hallgatói a tündérek, fák és vizek szerepeiben profin, pontosan és szépen táncolnak, és ahogy egy kortárs koreográfus Bartók zenéjével kapcsolatban megjegyezte, miszerint ez a zene a természet komplexitásával vetekszik, minden igyekezetük az, hogy a „személytelen erőket" minél kifejezőbben és összetettebben mutassák meg.

Cvijeta Schwinn minimalista díszletei szerencsésen épp annyira hangsúlyozzák csupán a tereket, hogy maximális hely és semleges atmoszféra alakuljon ki a táncosok körül, ami nagy erény, mert ezt a darabot épp elvontsága teszi sokféleképpen értelmezhetővé. Ugyanez igaz a fénytechnikára és a jelmezekre, amelyek sem historizálni, sem Gucci-kifutóvá nem akarják átváltoztatni a színpadot. A fából faragott királyfi korábbi előadásaitól (Eck, Harangozó, Seregi, Dózsa, Juronics, Frenák) talán leginkább különleges harmóniájával, minimalizmusával és kiegyensúlyozott nyugalmával tér el ez a produkció, új arcát mutatva meg ennek a fantasztikus műnek. ■

> A darab hűséges Bartók és Balázs koncepciójához, kiegyensúlyozottan és emelkedetten ötvözi a klasszikus balett, a pantomim és a modern tánc elemeit, lenyűgöző és megható Bartók zenéjét tökéletesen tánccá formálva látni.

A DUDA ÉVA TÁRSULAT ÉS
A NEMZETI TÁNCSZÍNHÁZ BEMUTATJA:

EVA DUDA DANCE CO.

RAMAZURI

tánc-cirkusz

TOVÁBBI ELŐADÁSOK:
augusztus 28. Miskolc - Horizont Fesztivál
szeptember 3. Budapest - Nemzeti Táncszínház
szeptember 4. Budapest - Nemzeti Táncszínház
szeptember 5. Veszprém - A Tánc Fesztiválja

premier: 2021.06.05.
info: evaduda.net

Vászon az egész színpad és tónus rajta minden táncos

Riederauer Richárd / Vincze Balázs:
Vasarely-etűdök – Pécsi Balett, 2021. május 28.,
Müpa – Fesztivál Színház, online közvetítés
Az előadás a Bartók Tavasz
Nemzetközi Művészeti Hetek keretében,
a Müpa szervezésében valósult meg

Vasarely-etűdök című darabjában a Pécsi Balett tökéletes fúzióba tereli a társművészeteket. Hogy a koreográfia reflektál a képekre vagy a festmények mozgatják a táncosokat, nehéz eldönteni, de legalább olyan erős hatást kelt, mint a darabnak ihletet adó Victor Vasarely-képek. Ilyet hazai színpadon korábban elképzelni is nehéz volt.

Szöveg: Werner Nikolett I Fotó: Kállai Tóth Anett

A 60 éves Pécsi Balett egyedülálló kísérletre vállalkozott. Évekkel ezelőtt, a jubileumra készülve azzal kereste fel Victor Vasarely, eredetileg Vásárhelyi Győző néven Pécsett született világhírű festő-szobrász jogutódjait, hogy műveit ihlető forrásként, sőt vizuális matériaként egy balettesthez felhasználja. Miután az örökösök hozzájárultak, hogy felmenőjük, az optikai festészet, vagyis az op-art legjelentősebb nemzetközi képviselőjének remekeit – jellemzően a pécsi Vasarely Múzeum gyűjteményében található műalkotásokat – korábban nem látott módon alkalmazza a társulat, Vincze Balázs koreográfiájával valami újjal bővült a hazai balettrepertoár. Az elképzelések határozottak voltak, az ünnep utáni vágy mérhetetlen, a táncosok és az alkotók lázasan készültek a május 15-re tervezett premierre, amellyel a kerek, ugyanakkor a járvány miatt csonka évad zárását szándékoztak megkoronázni a Bartók Tavasz Nemzetközi Művészeti Hetek keretei közt. A bemutatót azonban egy sérülés miatt csak két héttel később tarthatták meg, az előadást május 27-én vették fel, majd másnap az online térben reprezentálták. Megérte a várakozás!

A modern táncművészetet képviselő Pécsi Balettől megszoktuk a steril díszletet, a kortárs koreográfiát, az újító szellemet, amelyet a Vasarely-etűdök is hűen tükröz. Az idén hatvan éve, hogy az Eck Imre alapította társulat a fenti mércékhez igazodva rukkol elő formabontó darabokkal (ilyen volt a Carmina Burana vagy a merész díszlettel tervezett Makrancos hölgy). Ezt az eszmét követve született a mostani darab is, amely őrzi az együttes hagyományait. Az előadás különlegessége, hogy messze túlmutat egy táncművön, közben ugyanis egy kiállítást láthatunk. Már az első jelenet egy tárlat megnyitását ábrázolja, pontosabban az ezt megelőző beszélgetést, amelyben különböző művészeti ágak képviselői, köztük a társulatvezető-balettművész, Uhrik Teodóra, a fia, a színművész Kamarás Iván (első alkalommal szerepelt édesanyjával egy darabban), a színésznő Vári Éva és az operaénekes Kiss-B. Atilla vett részt. A small talktól hangos találkozó azonban csak látszólag üres csevegés, szempillantás alatt éles fordulatot vesz, és megfogalmazódik a kérdés: mi a művészet? Meglepetést kerülő válaszok, mindenki a maga területére vonatkozó reflexiót ad, Uhrik Dóra például így fogalmaz: „Mit gondolok a művészetről? A szívünk dobog, a ritmus bennünk van. […] A művészet mindenkié, azé is, aki műveli és azé is, aki élvezi.” Majd felvillan az első etűd. A színpad üres, a kivetítő vásznon Vasarely Hold című képe, egyedül Kamarás Iván marad a kék fényben úszó térben, akit nem sokkal később bábként kezdenek mozgatni az érkező táncosok. Alig néhány percen belül egy újabb festmény és újabb koreográfia tárul elénk. A dinamika ettől a ponttól kezdve prognosztizálható, mozdulatról mozdulatra bontakozik ki az egyedi látványvilág, de ugyanez igaz a részletek pontosságára, amelyet a táncosok jelmeze is igazol, legyen az egy lágy esésű ruha vagy csak egy nadrág, amely minden esetben igazodik az adott képhez, így láthatjuk a fiatalok alkotta kart geometrikus mintával tervezett viseletben. Ezt egyedül a harmadik etűd töri meg. Itt a meglepetés erejével megjelenő harmonikaművész, Kéméndi Tamás lép a közönség elé, akit Györfy Anna, a Pécsi Nemzeti Színház színésze követ, miközben Edith Piaf-dalt énekel a mellette beáramló táncosok előtt. Ez a váratlan és éppen ezért bomlasztó jelenet utal a művészettörténeti tényekre, amelyeket később verbálisan a négy művész is megemlít. Az ihletet adó festőművész, Vásárhelyi Győző ugyanis Pécsett született és tanult, később azonban karrierje érekében Párizsba költözött, és Victor Vasarely néven vált ismertté mint az op-art megteremtője, de a Baranya megyei várossal szemben tanúsított rokonszenve sosem csökkent.

A negyedik etűdnél már nem marad kérdés, a néző hátradőlhet, biztos lehet a dolgában, hogy mit lát majd; egy kiállítást, ahol a test a kép. A koreográfus Vincze Balázs, harmonizálva a zeneszerző, Riederauer Richárd klasszikus, mégis kortárs játékával, mintha egy fehér vászonra festene, úgy mozgatja a művészeket, akik hol ecsetként, hol tónusként tűnnek fel. Ahogy pedig az alkotás készül, úgy egyre mélyebben bevonódik a négy műélvező is, akik újbóli belépésükkel nem törik meg az előadás ívét, hanem kézen fogják a nézőt és bevezetik az elvont tánctárlat világába. Majd Vári Éva marad a színpadon, aki Balogh Csongorra, mint képzőművész a vászonra, festeni kezd. A feszült testen minták futnak, a kép vibrál, akár az előadás. Itt látjuk Vasarely leghíresebb alkotását, az egymásba forrt Zebrákat. Ettől válik valódi kiállítássá a darab, hiszen amennyire látunk várt mintákat, úgy szembesülünk váratlan fordulatokkal. Az eufória még messze, bár az újabb festmény és koreográfia már sejtet valamit. Ekkor nyer teret a filozófia, a kivételesen szemüvegben érkező tárlatjárók közül Kiss-B. Atilla nyugalommal vegyes határozottsággal kérdezi: „Én találtam rá a művészetre, vagy a művészet talált rám?” Nem sokkal később Kamarás Iván felvetése szöget üt a fejünkbe: „Nem tudjuk, hogy miért tetszik valami és miért nem.” A megszólalások egy kevés arroganciával átitatott kiállításmegnyitó hangulatát vázolják, ezt ellensúlyozzák a táncosok, akik az utolsó negyedórában már nem csupán a megszokott kép-koreográfia-kép mintát követik, maguk is egyesével alakulnak át képzőművészeti alkotásokká, ahogy a zsinóron levegőben mozgó férfikarra nézünk vagy a külön fellépő női táncosokra, akikhez az újból színpadra lépő Uhrik Teodóra merészen közel megy, mintha a galériában járó entellektüel megérintené a festményt. Szabad ilyet? Ez a kérdés merülhet fel a provokált közönségben, majd ahogy megáll, és egy primadonnára emlékeztető pózban tündököl, a kérdőjel eltűnik.

Sodró képek, gyors ütem, feszes tempó, fegyelmezett koreográfia, etikai kérdések, mélyre ható szépség, talán már megfoghatatlan. Ezt adja az előadás, ahol a több évtizedes – a balettra jellemző – alázatos munka és a modern festészet merész formaalkotása találkozik, egybeforr és már nem tudjuk, melyik test öleli a másikat, de öleli, szorosan és szenvedélyesen. ■

Túri Lajos, Bányai Mirjam, Deák Kristóf, Kovács Mátyás

Kulcsár Noémi / Szabó Sipos Ágoston: Vihar – Kulcsár Noémi Tellabor, 2021. május 18., Nemzeti Táncszínház, online vetítés

A táncszínpadra ültetett irodalmi művek sorában ritka tüneménynek számít a Shakespeare-adaptáció, hiszen az angol szerző darabjai meglehetősen bonyolult cselekményfűzésűek. Ennek ellenére Kulcsár Noémi Harangozó-díjas koreográfus, a Tellabor társulat vezetője már ötödik alkalommal nyúl Shakespeare-műhöz, a Szentiványéji álom, a Rómeó és Júlia, a Sok hűhó semmiért, valamint a Macbeth után A vihart is a ma emberének szemén keresztül vizsgálja.

Szöveg: Ungvári Judit I Fotó: Mészáros Csaba

A Shakespeare-feldolgozások valóban nem jelentenek könnyű műfajt a táncszínpadra alkotóknak, ám A vihar bizonyos szempontból mégis a legkönnyebb alapanyagnak kínálkozik, összetettsége ugyanis nem a cselekményben, sokkal inkább az értelmezési síkokban keresendő. A szerző utolsó műve ez, sokan úgy is kezelik, mint a színpadtól való gigantikus búcsút, az életmű összegzését. A sokrétegű darab rengeteg – politikai, filozófiai, intellektuális, pszichológiai, erkölcsi – értelmezési lehetőséget kínál, így nem feltétlenül a történetmesélés a lényeg, vagyis viszonylag könnyen lehet érvényes adaptációt készíteni anélkül, hogy „sztoriznánk". Ugyanakkor a darab sokféle rétegét szavak nélkül nem egyszerű érzékeltetni – ez mindenképp nehézséget jelenthet. Persze táncszínpadon ennek ellentételezésére ott a látvány, amely sokat segíthet abban, hogy ezt az esszenciális, gondolatgazdag, összefoglaló remekművet átadják a közönségnek.

Az, hogy sokkal kevésbé a történeten van a hangsúly, szabadabb adaptációt, egyfajta vizuális szárnyalást tesz lehetővé, amivel az előadást színpadra álmodó koreográfus, Kulcsár Noémi bátran él is. Álom és valóság, vagy még inkább illúzió és valóság határterületein billegünk, egy furcsa, ám nem feltétlenül misztikus látomás részesei vagyunk a produkció egy órájában, amelyben különös, időtlen panoptikum figurái lépnek elénk. A látványvilág kiemelkedő, amihez részben az üres teret remekül szabdaló, különösen szép és atmoszférateremtő világítás fényei, részben az impozáns jelmezköltemények járulnak hozzá. (Látvány: Kulcsár Noémi, Csere Zoltán, jelmez: Bati Nikoletta.) A hatásos összképet erősíti a Freakin'Disco együttes tagjaként megismert Szabó Sipos Ágoston zenéje, amely izgalmas végleteket jár be a kissé pszichedelikus indítástól az erőteljes dinamikájú és ritmikájú elektronikus hangzásig. Az első önálló színpadi zenével jelentkező muzsikus ígéretes színházi kísérőzenét produkált az előadáshoz, és kimondottan szerencsés választás, hogy egységes kortárs zenei világ jelenik meg a produkcióban. Az audiovizuális effektusokat tekintve (még streamközvetítésben is) lenyűgöző hatások érik a nézőt.

Kulcsár Noémi groteszk-játékos formanyelve kezd védjeggyé válni, ugyanakkor úgy tud izgalmas stíluselegyet létrehozni, hogy szinte észre sem vesszük, hogy valójában hányféle táncelemet vagy gesztust ötvöz. Attól függően alakul a mozdulatkavalkád, hogy éppen mit kíván hangsúlyozni, a groteszkség iránti érzéke pedig egyenesen bámulatos, ahogy egy-egy mozdulattal fricskázza az arcunkba, hogy mit hogyan vegyünk vagy éppen ne vegyünk komolyan. Az előadás második felében ilyen fricska a divatbemutató-parafrázis (logikus Milánó-asszociáció): az érettség küszöbét hamarosan átlépő Miranda bokája időnként kibicsaklik a magas sarkú cipőben, de már kezd beletalálni a társadalom által elvárt szerepbe – finoman elvont, ám nagyon is kortárs reflexió, amely kellő humorral ível át

Shakespeare-től napjainkig. Hajszán Kitti Mirandája egyébként is az egyik kiemelhető karaktere az előadásnak, akárcsak a Calibant megjelenítő Túri Lajos Péter, a produkció első felében, a megerőszakolós jelenetben látható kettősük az egyik „legütősebb" része ennek a feldolgozásnak. A többi szereplő, Prosperóként Csere Zoltán, a Sycoraxot alakító Bányai Mirjam, Engelmann András Fernandója, Horváth Attila Arielje, illetve Antonióként Deák Kristóf és Alonsóként Kovács Mátyás egytől egyig érzik a koreográfiában rejlő finomságokat és kiválóan értik Kulcsár Noémi nyelvét.
A darabban foglalt történetet épp csak epizodikusan felvillantó előadásnak kimondottan jól áll, hogy lemond a történetmesélésről, helyette egy sajátos gondolatfutamot kapunk a tánc nyelvén elbeszélve, a minket napjainkban is foglalkoztató, alapvető emberi problémákról (dramaturg: Cseh Dávid). Tapasztalat és bölcsesség hatásossága, ösztön és intellektus harca, alkalmazkodás és/vagy szabadság, a felnőtté válás problematikája vagy a kapcsolatok érzelmi hálója – csupa örök kigubancolnivaló. Az előadás erőteljesen színházközpontú olvasat, mindamellett, hogy nagyon érvényes kortárs értelmezés: a szcénáról, ahová mindannyiunknak ki kell lépni (miképp a divatbemutatón), és a látszatok kusza szövevényében kell meghatározni, kik vagyunk, hová tartozunk és mit akarunk követni. A téma nagyon aktuális, akár a pandémia fényében is, hiszen az elmúlt egy év sokunk számára arról szólt, hogy felmérjük, mi a fontos nekünk, hogyan rajzoljuk körül azt, akik vagyunk, akárcsak az előadás záróképében, amikor a hirtelen vakító fény megjelenik, és annak káprázatában kell meglátnunk a valóságunkat…

A darabbal, immár élőben, legközelebb a XVI. Shakespeare Fesztiválon, június 29-én, Gyulán találkozhatnak a nézők. ■

Engelmann András, Hajszán Kitti, Horváth Attila

SISI, A MAGYAROK KIRÁLYNÉJA CÍMMEL KÉSZÍT TÁNCJÁTÉKOT TOPOLÁNSZKY TAMÁS

Az ősbemutató premierjét a Nemzeti Táncszínházban tartották, az alkotók pedig Topolánszky Tamás Harangozó-díjas, érdemes művész, a GG Tánc Eger vezetője, Zombola Péter Erkel-, Bartók-, Pásztory-díjas zeneszerző, dramaturg Pinczés István Jászai-díjas, díszlettervező Mira János Jászai-díjas, s, jelmeztervező Papp Janó. Az előadásban közreműködik az Accord Quartet.

A darabot július 2-án a Nagyváradi Szigligeti Színház színpadán, majd augusztus 21-én az Agria Nyári Játékok záró előadásaként is bemutatják.

A nyáron Roberto Galvan argentin koreográfus Beethoven V. című koreográfiáját is láthatja a közönség, és elkezdődnek az Ahogy tetszik című táncelőadás előkészítő próbái, amelynek koreográfusa a Harangozó-díjas Kulcsár Noémi. A bemutatót a 10. jubileumát ünneplő Egri Stúdiószínházi Táncfesztivál keretein belül tartják meg, amely a 10 éves fennállását ünneplő GG Tánc Eger jubileumi évadának nyitó előadása lesz.

NYÁRI TURNÉ ÉS SZEPTEMBERI PREMIER ELŐTT A FELEDI PROJECT

Az idén 10 éves jubileumát ünneplő Feledi János vezette Feledi Project június 10–13. között online vett részt a New Yorkban megrendezett Dumbo Dance Festivalon, ahol a Duality című duettet adták elő.

Június 27-én mutatták be Feledi János új kreációját Changes címmel, amely kifejezetten a V4 Fesztivál és Színházi Találkozóra készült.

Nyári turnéjuk keretében felléptek a Nemzeti Táncszínház szervezésében a TáncParkban, a Művészetek Völgyének programsorozatában és Szentendrén a Művészet Malomban.

Szeptemberben ismét színpadra kerül a Philip Glass zenéjére készült Metamorfózis című előadás, amely a társadalom és annak elkorcsosulásának, torzulásának és átalakulásának konfliktusára épít.

Ősszel mutatják be Don Quijote című premierüket, amely egy olyan mai emberről szól, aki csalódott, és egy ironikus, gondtalan álmodozóból tragikus karakterré változik.

L1-EST(EK) IZP MÓDRA ONLINE – L1DANCEFEST 2021 – 20 ÉV

Az L1 Egyesület új formában rendezi meg az L1-est(ek) névre keresztelt rendezvénysorozatát június 28–29-én. Bővíti előadóinak körét az NKA Imre Zoltán Program támogatásával az annak célcsoportját jelentő fiatal és pályakezdő alkotók produkcióival és különösen nagy figyelmet fordítanak a művészek mentorálására, valamint online, illetve offline interjúsorozattal a nézőknek és egymásnak is bemutatják az alkotókat.

Az online térben az adott műveket a kamera nézőpontjából láthatják, vagyis egy olyan lehetőség is megnyílik nézők előtt, amit egy hagyományos színházi térben nem tapasztalhatnak.

Az L1 Egyesület az idén 20. alkalommal szervezi meg az időközben ötnapos nemzetközi fesztiválllá fejlődött eseményét, az L1dance Festet szeptember 1–5. között. Korábban csak egy-egy nap erejéig fogadtak nemzetközi vendégeket, majd fokozatosan igazi seregszemlévé vált a fesztivál. A külföldi meghívott vendégek mellett az eseményen magyar alkotók is megjelennek, különösen az L1 Egyesület tagjainak és rezidens művészeinek munkáira figyelnek.■

GisL@szerelem.hu

Velekei László – Lajkó Félix és a Győri Balett:
GisL – Bartók Tavasz Nemzetközi Művészeti Hetek,
2021. május 13., online bemutató, Müpa Budapest

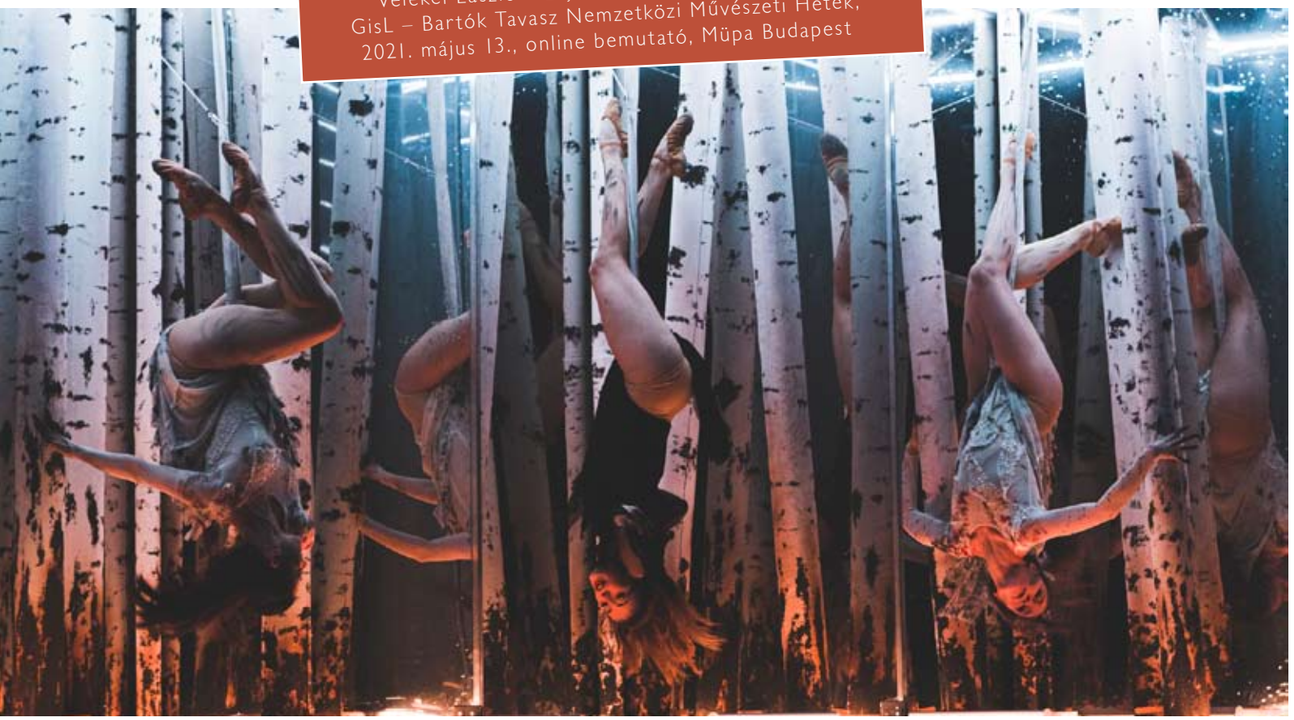

A mostani, sőt már az előző évad egyik legjobban várt előadása volt ez a furcsa és minden bizonnyal termékeny alkotói fúzió, amit a hazai világzene legzseniálisabb képviselője, Lajkó Félix és a kortárs táncalkotók egyik legjelesebbje, Velekei László hozott létre a Giselle újszerű színpadra állítására. A tánckedvelők között nincs, aki ne ismerné ezt a tánctörténelmet teremtő, klasszikusan romantikus balettmesét, a balerinák hőn áhított szerepálmainak egyikét. De vajon miképp lehet ezt a művet leporolva (spicc-cipő nélkül) ma is kedvelt csemegévé változtatni?

Szöveg: Sárosi Emőke I Fotók: Ambrus László

A Müpa Bartók Béla születésének 140. évfordulóján, 2021 tavaszán induló Bartók Tavasz Nemzetközi Művészeti Hetek egyedülálló összművészeti eseménysorozatának keretében biztosította a teret és a lehetőséget, hogy a Győri Balett GisL-előadása online formában az ország bármely pontján megtekinthető legyen.

Velekei László, a Győri Balett művészeti vezetője és az előadás koreográfusa szerethetőt alkotott. Előadásainak jellegzetessége, amely évek óta megfigyelhető repertoárjában, hogy női főhősök táncolnak a darabjaiban – 2017 A skarlát betű, 2018 Julie kisasszony, 2019 Anna Karenina. Most is női főszereplő áll a mű fókuszában, Giselle (Herkovics Eszter Adria), aki a balett-történelemben egy radikális fordulat megtestesítője, hiszen a romantika kora előtt nem volt jellemző, hogy a történet középpontjában egy nő álljon. Ráadásul nagy ívű jellemfejlődésen megy keresztül, hiszen a kedves, naiv parasztlányból drámai hősnő, majd misztikus lény válik. Szélsőséges reakcióval előbb az őrületbe, aztán a halálba taszítja magát szerelme elvesztésének fájdalmában, de túllép ezen és megmenti a Herceget Myrtha, a villikirálynő pusztító bosszújától.

Az 1841-ben bemutatott darab Adolphe Adam muzsikája helyett Lajkó Félix zenéjével kel új életre. Az előadás zenéje rendkívül színes, egyszerre érzékeny és népies, drámai – a hegedű varázslatosan sír és fáj –, ugyanakkor friss és karakteres, lendületesen pörgős és a villik világának misztikus hangzását is megalkotja. A gyönyörű és borzongató történet második felvonása eredetileg Victor Hugo Keleti énekek című versének inspirációjára született, ami a villik mítoszára épül. „A villik esküvőjük előtt meghalt menyasszonyok, akik éjfélkor kikelnek a sírjukból, hogy a halálba táncoltassák a hűtlen férfiakat, így bepótolva az elmaradt menyasszonytáncot." A villik jó néhány nép hiedelemvilágában megtalálhatók különböző lidércek, démonok, boszorkányok formájában. Ezek a táncoló démonok a művészet minden ágában megjelentek: irodalomban, festészetben, zenében egyaránt. A Győri Balett előadásában Guti Gerda táncolja Myrthát, és a kar lányaival együtt a valódi, női pusztító energiát képviselik. Első megjelenésük döbbenetesen expresszív: fejjel lefelé lógnak és tekeregnek a fákon, mint a denevérek, akik egyes hiedelmek szerint a halottak lelkét szimbolizálják. Ők azok, akiket a férfiak nem hagytak kiteljesedni, a nőiség minden színét és szépségét megélni, ezért éjjel az erdőben csábító, tomboló, hidegvérrel a halálba küldő boszorkányok lesznek. Ezt a valódi villilétet vallja Mirthya, és neki lesz méltó ellenfele Giselle, aki viszont nem követeli elégtételként szerelme életét. Egy apró és izgalmas adalék az előadás történetéhez, hogy a táncosoknak színészként is helyt kellett állniuk, hiszen az eredeti, 1841-ben bemutatott Giselle a tényleges tánccal nagyságrendileg megegyező percnyi pantomimet, a szerep árnyalására szolgáló némajátékot tartalmazott, a Győri Balett előadásában azonban ez sokkal sűrűbb és komplexebb. Erős a szólisták színészi jelenléte, az online közvetítésben a pontosan összevágott közelik és a totálok nagymértékben segítik a karakterformálást. Pontosan annyira, mint Szendrényi Éva díszlete és Győri Gabi misztikus jelmezei: a ruhákban a zombimenyasszony-érzet jelenik meg, a megfeketedett, megszaggatott hófehér menyasszonyi ruhák mellett a fekete ujjak és a koszsmink nagyon komplex. Albrecht herceg (Daichi Uematsu), Hilarion (Luka Dimic) és a férfiak is egységes feketében, csodás testük nincs túlexponálva, hiszen ez egy női előadás.

Daichi Uematsu

Nem lehet elfeledkezni az ikonikus jelenetről, a megőrülésről, amely a balettrepertoár egyik leghíresebb és legnehezebb jelenete mind tánctechnikailag, mind színészileg – éppen ezért sok balerina szerepálma. Velekei nem reptette túl ezt a pillanatot, egy szárnyaszegett kismadár kiborulását és vergődő csapdosását láthattuk egy csipetnyi toporzékolós hisztivel megfűszerezve a talajon. Ez az apró humorbonbon nagyon is maivá teszi az előadást.

A koreográfus, Velekei László elmondta: „Nekem minden alkotásnál van egy vízióm. A Giselle esetén a halálba táncoltatás volt az a kép, amelynek alapján dolgozni kezdtem. A falusi lány szerelmi csalódását és földöntúli léte történetének esszenciáját egy felvonásba sűrítettem össze. Olyan előadásra törekszünk, amely színházi, egyben balett-, ugyanakkor önálló koncertélmény is."

Az előadás zenei anyaga nagy feladat elé állította a táncosokat. A koreográfus és a zeneszerző végig együtt dolgozott, egymást inspirálva, a másik műfaji korlátait és szabadságfokát folyamatosan szem előtt tartva. Lajkó Félix zenéje összetéveszthetetlen, szilaj, hömpölygő és olyan tempót diktál, amit néhol épphogy csak követni tudott a koreográfia. A villik egyes jeleneteiben talán nem is sikerült, és észveszejtő vonaglásba torkollott a kartánc, talán néha jobb lett volna elengedni a zene tombolását.

Az előadás egészét tekintve csak dicsérni lehet a társulatot, alázattal, maximális felkészültséggel dolgoznak Velekei keze alatt a látványos, bár ízületeket és inakat nem kímélő emeléseknél, forgásoknál, talajgyakorlatoknál. Ebben a cselekményes balettben pontosan fogalmaznak a test nyelvén. Érthető és követhető a szenvedélyek hullámzása, a szerelem, a dráma. Közönségre optimalizált. ■

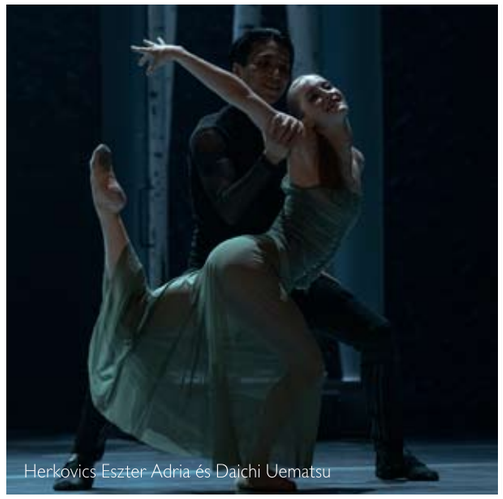

Herkovics Eszter Adria és Daichi Uematsu

Luka Dimic, Herkovics Eszter Adria, Daichi Uematsu

SZEGEDI LÁZÁLMOK BARTÓKRA ÉS NAGYZENEKARRA

Bartók Béla / Juronics Tamás: Concerto (Bartók-est) – Szegedi Kortárs Balett, 2021. május 26., Müpa, Bartók Tavasz Nemzetközi Művészeti Hetek

A Bartók Tavasz Nemzetközi Művészeti Hetek az idén mutatkozott be első alkalommal, ám nem újszülöttként jött a világra: gyakorlatilag megkapta a Budapesti Tavaszi Fesztivál korábbi kormányzati támogatását, táncvonalon pedig olyan hazai társulatok szerepeltek a programban, amelyek a korábbi években a BTF partnerei voltak. Lehet, sőt kell is vitatkozni a hagyomány és az elevenség, a bevett formák újrahasznosítása, valamint az újítás szükségessége kérdésköréről, ahogy arról is, hogy egész pontosan mit reprezentálnak ezek a társulatok a magyar kultúrából, illetve miért kizárólag ők mutathatták meg magukat a Bartók Fesztiválon, azt azonban nehéz elvitatni, hogy a Pécsi Balettnek, a Győri Balettnek és a Magyar Nemzeti Táncegyüttesnek helye van egy ilyen kaliberű rendezvénysorozaton. Hasonló a helyzet a Szegedi Kortárs Balettel is, amely egy Bartók Béla Concertójára koreografált táncdarabot mutatott be a fesztiválon.

Szöveg: Török Ákos I Fotó: Tarnavölgyi Zoltán

Korszakos zeneszerzőnk nevének felvételét Bartók Béla születésének 140. évfordulója is magyarázza. Lévén összművészeti fesztivál, a programja természetesen túlnyúlt a zeneszerző munkáin. *„Bartók szellemiségét, kreativitását, alkotói szemléletét kívánja megjeleníteni számtalan műfajban”* – fogalmaztak ezzel kapcsolatban a szervezők. A pandémia nem csupán az online megjelenésben és az ingyenességben mutatkozott meg, a helyzetből következően a kínálat a saját célkitűzéséhez mérten is csupán töredéknyi lehetett, *„hogy (a fesztivál) fokozatosan országos – sőt országhatárokon átívelő, régiós beágyazottságú – eseménysorozattá váljon, és így a hazai és nemzetközi közönség minél színesebb, minél gazdagabb művészeti programmal találkozhasson”.* A Bartók-est tehát a szorosan vett bartóki tematikához tartozott. Az első részében a zeneszerző Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára című műve hangzott el Madaras Gergely vezénylete mellett a Nemzeti Filharmonikus Zenekar előadásában, ezt követte a Szegedi Kortárs Balett táncelőadása, amelyben szintén a Nemzeti Filharmonikusok zenéltek és Madaras Gergely dirigálta a Concertót.

A fasizmus egyre erősödő nemzetközi és magyarországi befolyásának hatására az Amerikába emigrált zeneszerző 1943-ban komponált nagyzenekari műve nem színpadra íródott. Ebben az esetben tehát nincs sem szövegkönyv, sem ismert történet, ami irányokat szabna az alkotóknak, így a mű elvileg határtalan szabadságfokot enged azoknak, akik a tánc felől akartak/akarnak hozzányúlni. Sokak véleménye azonban, hogy a drámai lüktetésű Concerto nem szakítható el az élethelyzettől, amiben Bartók Béla volt a

mű születésekor. Rényi András szerint ez a „kötöttség” nem csupán egy pozitivista hozzáállást jelent, hanem magában a zenében is tetten érhető: *„a Concerto nem »szűz« darab, vele kapcsolatban inkább programzenéről kellene beszélni. (…) A darab egészen a zenei mélystruktúrákig ható erős nemzeti, kulturális, történeti reminiszcenciákkal terhes”* – írja a művészettörténész a Színház folyóiratban[1]. A korabeli kritikák, előadásfotók és a szinopszis alapján ezt másképpen gondolta többek között Eck Imre, aki 1965-ben Pécsett mutatta be koreográfiáját, amelyben úgy tűnik, a mozgások egy sajátos alkotói szimbólumrendszer mentén kizárólag a zenei dinamikák alapján szerveződtek. Szintén a zenével játszott Horváth Csaba 2016-os koreográfiája a Forte Társulattal. Ebben az egyén és közösség dinamikus dialektikájának mozgásos képzetei a zenemű melletti társalkotás igényével léptek fel. A Nemzeti Balett előadása a 2000-es évek elején Pártay Lilla koreografálásában viszont Bartók Béla élettörténetéből indult ki, a táncosok a zeneszerző életének egyes figuráit jelenítették meg. Ehhez a vonalhoz kapcsolódik Juronics Tamás mostani munkája is, amely egyszerre mutat fel azokból a bizonyos „reminiszcenciákból” és ad ízelítőt Bartók Béla életéből, illetve idézi meg a zeneszerző által színpadra zenélt figurákat.

A dramaturgiai koncepció egyik része kristálytiszta: miközben Bartók Béla saját démonaival és a halállal (Sátánnal) küzd a kórházban, színpadi főszereplői lázálomszerűen idéződnek meg és kísértik őt. A víziók és a valóság egymásba szövődő elegyében második felesége, Pásztory Ditta segít eligazodni a zeneszerzőnek. Vannak azonban további síkjai/szereplői a darabnak, amelyekre elsőként akkor ébredhetünk rá, amikor náci egyenruhás férfiak, majd gázmaszkos alakok jelennek meg a színen, utalva Bartók emigrációjának és hazaféltésének tényleges történeti okára, illetve az 1943-as történelmi helyzetre. A színpadra húzott fehér ló, rajta a korábbi Juditból (ld. A kékszakállú herceg vára) vált nővel egy újabb szimbólumrendszert nyit meg, ami érez-

hetően a magyarsághoz kapcsolódik. A színlap világossá is teszi, hogy ő a Haza allegóriája. Két ponton a cikk szerzője bajban lenne a színlap nélkül. A darab elején egy félelmetes fekete alak jelenik meg, amely hatalmas szövetcsíkokkal keríti körbe Bartókot és magához rántja. Mivel a Halál (Sátán) ekkor már lejátszik, marad a Fekete Rettenet, ami el is férne egy lázálomban, feltéve, ha a többi alak nem lenne pontosan beazonosítható. A színlapról végül kiderül, hogy ez a Pók (!) volt. Hogy miként kerül egy Bartókról szóló darabba Pók, azt az előadás szegedi színlapjáról tudhatjuk meg. *„A zeneszerző bogarak iránti mániákus érdeklődését kiemelve kafkai világot teremt. A rovarok motívuma válik az allegorikus figurák – a haza, a zene, a gonosz, a háború, a védőszent – megvalósításának eszközévé”* – mondta Juronics Tamás. Túl azon, hogy a pókok nem bogarak, de még csak nem is rovarok, a pókmotívum (ha ráismer valaki) nem kapcsolódik a darab allegória-rendszeréhez, inkább nehezíti annak felismerését. Sokkal életszerűbb magyarázat, ha nem is annyira művészi, hogy a hosszú szövetek a mozgásokkal együtt rendkívül látványos képzetet keltenek. A darab egy pontján pedig tetőtől talpig fátyolszerű fehér ruhában megjelenik egy női alak, aki talán még a jelmez alól is fényt bocsát ki (ha nem, akkor úgy van megvilágítva, mintha igen). Ő a színlap tanúsága szerint Szűz Mária. Meglehetősen önkényes alkotói ötlet Bartók Béla 1943-as látomásai közé vegyíteni Szűz Máriát, lévén a zeneszerző ekkor már régóta az unitárius egyház tagja[2], akik sem Mária szeplőtelen fogantatásában, sem istenanyaságában nem hittek. Az igazi probléma azonban az, hogy az alak látványa (ahogy fényben pompázva végigvonul az apokaliptikus jelenetek között) a vurstlik és az iskolai színjátszás ötlet-, illetve látványvilágát idézi. Az előadás maga is elsősorban a látvánnyal operál, azonban sem a kifejezetten impozáns jelmezek (jelmeztervező: Mojzes Nóra), sem a maszkmester professzionális munkája nem eredményez mást, mint legjobb esetben is csupán egydimenziós karaktereket: ennek jellemző példája a Kékszakállú herceg, aki hatalmas kosszarvakat hord a fején, halálarca és kék szakálla van (!). Talán az egyetlen kivétel Bocsi Petra Dittája, aki a koreográfia támogatásával elevenebb alakot tud formálni a ráadott házvezető nős jelmezben is.

Ahogy Szűz Mária is inkább vonul, mint táncol, úgy néhány kivétellel a többi karaktert hordozó táncos sem tudja megmutatni magát, így a táncdráma voltaképpen tánc nélkül marad. (Ez önmagában nem lenne baj, ha helyette kapnánk valami mást.) Ráadásul Cseténi Vencel Bartókként, Bocsi Petra Dittaként és Czár Gergely Kékszakállú hercegként helyenként zavaróan közhelyes mozgásgesztusokat tesz, ahogy mindenki más is szinte lebetűzi számunkra önmagát és tetteit. Cseténi Vencel például azzal utal Bartók alkotói válságára, hogy többször is egy zongora felé nyúl, majd teátrálisan visszahúzza a kezét. Hiába jelöli a szegedi színlap pantomim groteszkként az előadást, vagyis Juronics Tamás tudatosan egyszerűsít, a mozgásos műfajnak csupán az egyik formai sajátosságát teszi magáévá, a pantomimben rejlő erőteljes, árnyalt gondolatiság és expresszív előadói jelenlét legfeljebb nyomokban jelenik meg Concertójában.

Van viszont benne sok ötlet, amelyek közül több kifejezetten erős. Amikor Bartók Béla az általa teremtett színpadi alak és felesége (az idea és a valóság) között őrlődik, az egy modern Pügmalión-történet, amit azonban ebben az esetben a már említett pantomimes egyszerűség, illetve a belőle eredő illusztratív jelleg csorbít. Talán ennél is több potenciál rejtőzik abban a gesztusban, amikor Bartók Béla kifordul az előadásban szereplő zenekar felé és vezényelni kezd. Ez lehetne egy izgalmas kortárs (tánc)színházi felvetés: a műalkotás kinyílása a játszói/befogadói valóság felé, ám mivel nem követi semmiféle reflexió, illetve sem előzménye, sem következménye nincs, így csupán egy ötletbonbon marad. Összességében a sok ötlet, allegória, szimbólum és szereplő nem egészen negyven percbe sűrítve túlzsúfolttá teszi a darabot. A vegytisztára redukált történések és a pátoszos szimbolika pedig alig tud partnere lenni a gazdagon árnyalt zenei anyagnak. ■

[1] https://szinhaz.net/2017/01/22/fuchs-livia-koncertszinhaz/
[2] Olyannyira, hogy a budapesti unitárius egyházközség presbitere is volt.

SZEPTEMBER 10–16. KÖZÖTT ISMÉT BODY.RADICAL A NEMZETI TÁNCSZÍNHÁZBAN

Hetedik alkalommal rendezi meg az Érintéspont Művészeti Alapítvány a Body.Radical Nemzetközi Előadó-művészeti Biennálét. A befogadó intézmény Budapesten a Nemzeti Táncszínház és a Hopp Ferenc Ázsiai Múzeum, Pécsett pedig a Nádor Galéria lesz. A 2009-ben Butoh Fesztiválként indult program ma a régió legjelentősebb, az ázsiai kortárs nonverbális előadó-művészeteket bemutató, a két kontinens közötti művészeti együttműködéseknek teret adó programmá nőtte ki magát. A biennálé szervezőjének, az Érintéspont Művészeti Alapítványnak és igazgatójának, Bataritának kiemelt célja, hogy Magyarországon és lehetőség szerint a régióban is bemutassa a távol-keleti előadó-művészetek legújabb irányzatait, elősegítse a kulturális és művészeti kapcsolatok kiépítését, a közös munkát a két térség között. A fesztiválra látogatók határokat feszegető, radikális, fizikai és erős érzelmi töltetű előadásokat láthatnak Koreából, Japánból, Hongkongból, Szingapúrból és Spanyolországból. A színházi térben előadott alkotások mellett a biennálé talán legkülönlegesebb része a családi programként zajló Hopp Kert Show, amelyben a fesztivál művészei helyszínspecifikus performance-t adnak elő a Hopp Ferenc Ázsiai Múzeumban. Az előadások mellett a programot táncfilmek és a tokiói Ko Murobushi Archívum szimpóziuma is gazdagítja.

HORIZONT NEMZETKÖZI KORTÁRS-TÁNC-FESZTIVÁL MISKOLCON

Az augusztus 24–28. között megrendezendő találkozóra a Miskolci Balett neves külföldi és hazai alkotókat, együtteseket hívott meg, köztük a Gangaray Dance Companyt, a Szegedi Kortárs Balettet, a Grecsó fivéreket, a Hodworks és a Gergye Krisztián Társulatot, Gloria Bene-diktet, valamint a Duda Éva Társulatot. Önálló produkcióval készül a Miskolci Balett: Garrett Smith amerikai koreográfus készítette el a Tiltott ösvények című darabot, amelyet a fesztiválon láthat először a közönség. Franciaországból Mehdi Farajpour koreográfus érkezik a különleges KA-F-KA című előadással, Szlovéniából pedig az MN Dance Company hozza el a DE_SET című produkciót. A táncfesztivál Éder Vera fotókiállításával nyílik meg. A Miskolci Balett táncművészei a képeken keresztül adják át mindazokat az érzelmeket, amelyeket az elmúlt másfél évben éltek meg a járványhelyzet miatt.

A HODWORKS TÁNCTÁRSULATA A SUNDAY CÍMŰ DARABJÁT MUTATJA BE AZ IDEI VELENCEI BIENNÁLÉN

A Hód Adrienn vezette Hodworks kortárstánc-társulat meghívást kapott az idei Velencei Biennálé Színházi Fesztiváljára. Az 1934-ben alapított Biennale Teatro a nemzetközi színházi világ egyik legrangosabb rendezvénye, amelyet július 2. és 11. között rendeznek.

A fesztivál művészeti vezetője az idén Stefano Ricci és Gianni Forte, akik a Hodworks 2018-ban bemutatott, komoly szakmai sikert arató előadását, a Sundayt válogatták be a programba, olyan nemzetközi hírű színházi alkotók produkciói közé, mint Thomas Ostermeier, Krzysztof Warlikowksi és Mundruczó Kornél.

A Sunday című előadás tabukkal szembemenő, vaskos, mégis érzékeny humorú játék. A darab a kortárs tánc elméleti alapkérdéseiből indul ki, de mindenre a gyakorlatban reagál, velőtrázó fizikalitás formájában. A tánc és a színház alkotóelemeit az öt előadó elementáris testélménnyé formálja, amelynek hatása alól a néző sem vonhatja ki magát. Az előadást a Trafó Kortárs Művészetek Házával közös produkcióként mutatták be 2018 februárjában.

A fesztivál során rendezik a Biennale College Teatro nevű kurzussorozatot is, amelyben a Hodworks társulatát Hód Adrienn vezető koreográfus, Molnár Csaba táncos-koreográfus és Szabó-Székely Ármin dramaturg képviseli egy hétnapos mesterkurzussal.

KINGDOM – A BADORA TÁRSULAT ÚJ DARABJA

A Badora Társulat Kingdom című bemutatója Barta Dóra koreográfus utópisztikus víziója a gondolat birodalmáról. Ebben az univerzumban az élet úgy van jelen minden apró részletben, mint egy végtelen kapcsolatokkal rendelkező frekvenciahálózat. A kommunikáció és a kapcsolatok lényegi szövete nem a szó, a tekintet vagy egy megszokott gesztus, hanem a megfoghatatlan gondolat és annak teremtő ereje. Barta Dóra az utóbbi években sorra készítette a cselekményes táncszínházi előadásokat, legújabb munkájában, a Kingdomban történetmesélés nélkül kíván rávilágítani a körülöttünk lévő erőforrások megismerésére és a személyes figyelemre.

A koreográfus szándékai szerint a mozdulat invenciója különösen nagy hangsúlyt kap a műben, a felismerhető stílusjegyeken túl szándékosan új hangolásra törekedett, amelyhez az alaphangot az ismeretlen kutatása adta.

POLUNYIN ÉS KOUBI A MARGITSZIGETI SZÍNHÁZBAN

Augusztus 13-án láthatja először a magyar közönség a világhírű balettfenegyereket, Szergej Polunyint a Margitszigeti Színház Raszputyin című előadásában. Minden bizonnyal ez lesz a nyár egyik legizgalmasabb produkciója. Szergej Polunyin fantasztikus technikájú táncos, pompás előadó, aki tehetségével és karizmájával kikerülhetetlen sztárja a balett- és a filmvilágnak. Elbűvöl, megbotránkoztat, elgondolkodtat, szimpátiát vagy gyűlöletet vált ki, éppúgy, mint Raszputyin, aki orosz szerzetesként nagy befolyást gyakorolt II. Miklós orosz cár családjára, és kicsapongó életvitelével egyes megítélések szerint hozzájárult az uralkodó család bukásához.

Július 16-án az algériai származású koreográfus, Hervé Koubi Odüsszeia című darabja hódítja majd meg a közönséget. A különleges stílusáról és társulatáról híres koreográfus-rendező minden munkájában az ember alkotta közösségi lét, az egymásra utaltság kap hangsúlyt. Koubi alkotótársa Natacha Atlas, a nagyszerű arab énekesnő lélegzetelállító hangját adja ehhez az előadáshoz. ■

Szergej Polunyin

„JÓ, HA A DIPLOMAOSZTÓRA EGY ALAPÍTVÁNYT KÉRNEK AJÁNDÉKBA ÉS NEM ARANY NYAKLÁNCOT”

Grecsó Zoltán

A Magyar Táncművészeti Egyetem művésztanára, a New York-i Jonah Bokaer Társulat táncművésze, a Willany Leó Improvizációs Táncszínház művészeti vezetője online táncórákkal és videós tánckihívással bírja mozgásra a tánc szerelmeseit. Célkitűzései határozottak. Grecsó Zoltánnal pályázatokról, racionális döntésekről, a táncművészek béréről, testtudatról, TikTok-videókról, tanításról és tanulásról is beszélgetett Werner Nikolett.

Fotó: Lakatos János

Itt a pályázati időszak, határidők, tervezetek, utolsó simítások. Azt gondolnám, hogy a járvány ideje alatt kivételesen nem szakad ebbe bele a társulat.
Én örülnék a legjobban, ha ez így lenne, de a Willany Leó Improvizációs Táncszínháznak még nincs annyi erőforrása, hogy külön kolléga foglalkozzon az éves működési pályázat összeállításával, így ez teljes egészében ránk marad. Az elmúlt színházi évadban részesültünk először önállóan működési támogatásban, így a csapat most szembesült az újdonsült feladatokkal és a velük járó felelősséggel. Azért mondom ezt el, mert bizonyára akad olyan fiatal alkotóművész, aki hosszú távon társulati létben gondolkozik, és azok az információk, amelyek engem meglepetésként értek, talán őt is úgy fogják. Például fontos – nekem is nagy küzdelem volt –: ahhoz, hogy egy alkotó, alkotócsoport vagy műhely regisztrálhasson az Előadó-művészeti Iroda rendszerébe, szükség van egy közhasznú szervezetre, amelyen keresztül legalább három év óta (és ez az alapítói okiratban is így dokumentált) végzi a szakmai tevékenységét.

Hogyan támogatja a növendékeket a megkerülhetetlen, racionális döntésekben?
Azt mondom, jó, ha a tanítványok a diplomaosztóra egy alapítványt kérnek ajándékba és nem arany nyakláncot.

A művészek érvényesüléséhez nélkülözhetetlen információkat át kell nekik adni, ilyen a már említett éves működési pályázat, amelyben az eddigi tevékenységek és a következő időszakban tervezett elképzelések összegzése áll. Komplex folyamatok előzik meg a sikereket, ezért a Magyar Táncművészeti Egyetemen, de társulatunk munkája kapcsán is, kollégáimmal együtt fontosnak tartjuk azokat az újító szándékú edukációs törekvéseket, amelyek által a diákoknak széles körű elképzeléseik lesznek és tisztába kerülnek a lehetőségeikkel. Hiszen ezek a szakmai elvárások nem feltétlenül egyértelműek a friss diplomások számára, mint az sem, hogy egy három éve létező gazdasági szervezet nélkül egy tapodtat sem tehetnek az önállóság irányába. Ha tisztáztuk a lehetőségeiket, képessé kell válniuk a céljaik meghatározására és a szükséges lépések megtervezésére. Így van ez akkor is, ha nem alkotóként, hanem előadóként szeretnének pályájuk sikerességén dolgozni. Akkor is ugyanazokat a kérdéseket tehetjük fel: Mit szeretnél elérni? Mi a terved? Mik az erőforrásaid? Mit remélsz attól, ha eléred a céljaid? Vagy egyszerűen csak annyi: mi a prioritás?

Önnél mi a prioritás?
Egy szervezet elnökeként a produktív működésünk szempontjából? A táncművészek bére! Arra ösztönzöm a társulatot, hogy inkább dolgozzunk kevesebbet, de azokat az anyagi feltételeket biztosítsuk, amelyeket magunknak meghatároztunk. Ezek után jöhet a háttér, a ruha, a díszlet. Tehát az első a munkaerő, hiszen a lehetőségteremtés része a művész megmutatkozásán kívül a megfelelő díjazás. Különben hiába mondjuk: ne hozd be a problémát a próbaterembe, be fogja hozni, hiszen kis túlzással éhezik. Nem szeretnék kontraproduktív hozzáállással együttest vezetni!

A művész megbecsültsége társadalmi kérdés, de felelősségvállalás, ha egy táncszínház alapítójának szemüvegén át nézzük. Mit lát a sajátján keresztül?
Ez egy olyan szelence, amit ha kinyitunk, az külön beszélgetést érdemel.

Nyissuk ki!
Nem lehet eléggé hangsúlyozni például, hogy mennyire fontos a testtudat. Táncművészként akkor vagyunk hitelesek, ha a testünk templomának papjaivá válunk. Igenis feladatunk, hogy az emberi test tiszteletét és szeretetét hirdessük a mindennapokban és köztudatban tartsuk a kinesztetikus műveltség fontosságát. Nekem idekapcsolódik az anatómia vagy a biomechanika pontos ismerete. Sokszor viccelődöm azzal, hogy tanítsd meg egy macskának a pliét, de a macskának nem kell megtanítani, pontosan tudja, hogyan kell pliézni, az embereket kell megtanítani arra, hogyan hajlítsák be a térdüket ugrás előtt és azt követően. Nonszensz, de ez sajnos nem magától értetődő. A testnevelést oktatók nagy általánosságban nem azt magyarázzák el, hogyan lehet magasra ugrani, csak azt kiabálják, hogy ugorj! Ugyanez a módszer a közismereti oktatásban összeomlást okozna. Ez nem abszurd?

Mint az, hogy már évek óta tudjuk, nem feltétlenül azért szenvednek annyian derékpanaszoktól, mert megkoptak az ágyéki csigolyák közötti porckorongok, mégsem cselekszünk. Vagy vegyük ennek az ellentettjét: adott egy jó állapotban lévő csontozat, mégis fájdalommal jár még az ülés is, mert a test gazdája keveset mozog. Ilyenkor bennem felmerül a kérdés, hogy felelősségünk-e ezt a tudást terjesztenünk. A válasz: igen! Az önszeretet, az önelfogadás, az önegyüttérzés fogalmainak hangsúlyozása egyformán feladata pszichológusoknak, terapeutáknak és a táncosoknak is. A tánctanárok régen illemtanárok is voltak, számomra ebbe a szóba beletartozik az értő, intelligens tapintás és érintés, az egymásra figyelés. Ez hiányzik az oktatásból, és talán ez csak az én mániám, de engem mindig nagyon irritál az emberi testtel kapcsolatos tiszteletlenség vagy igénytelenség megnyilvánulása.

Megközelítőleg több ezer embernek tanította meg nemcsak a pliét, hanem számos táncelemet az elmúlt évtizedekben, az utóbbi időszakban mindezt pro bono, bárki számára elérhető online órák keretében.
Elsősorban a laikusokat akartam mozgásra bírni, és sokan csatlakoztak. De amint belegondolok, hogy mennyire hiányoztak a személyes alkalmak, elérzékenyülök. Nekem az emberek szemébe kell néznem, hiszen abból inspirálódom, amit érzékelek, ha nem szívhatom magamba szivacsként a környezeti ingereket, elunom magam. Például ha látok egy lábfejet, amelynek lapos hosszanti boltíve van, már a megoldáson gondolkodom, és ennek hiánya hatalmas űrt kelt bennem. Ilyenkor jön el a pillanat, hogy megállok és emlékeztetem magam, miért kezdtem el: napi negyvenöt perc mozgás az emberek számára, napi negyvenöt perc a testre. Ugyanakkor sokszor azt éreztem, hogy a felvételek a karizmám és az energiáim nélkül mutattak meg, ami jóval kevesebb, mint ami valójában vagyok. Talán ez ebben a műfajban a legnagyobb áldozat.

Paradox kép: táncművészhallgatók ülnek a képernyő előtt naphosszat, a művésztanár a kamera másik oldalán. Hogy élte ezt meg?
Lehetőséget kerestem a fejlődésre. Az első hullám alatt kifejezetten coachtechnikák által inspirált gyakorlatokkal foglalkoztam, olyan kérdéseket boncolgattam, amelyekből a növendékek megfogalmazhatták maguknak, miért szeretnek táncolni, mik a vízióik, terveik. A tavaszi félévben jógáztunk, meditáltunk vagy az anatómiai ismereteik gyakorlatba emelésére koncentráltunk. Az oktatás és a társulati munkám mellett life coachnak tanulok, ebből adódóan átértékelődött bennem az önszeretet fogalma – nagy segítség ez ma!

Tanul, tanít, működik, működtet! A Willany Leó Improvizációs Táncszínházzal több új projektbe kezdtek az elmúlt időszakban, próbák helyett interjúkat és a Trafóban működő Gondolat Generátor kapcsán TikTok-videókat készítettek. Mindez stratégia az életben maradáshoz?
A TikTok-tánckihívás a Gondolat Generátorral való együttműködésünk kapcsán talált meg bennünket, az általuk felvázolt cél az volt, hogy művészeink különböző helyzetekben, különböző gondolatok mentén improvizáljanak és szálljanak ringbe az alkalmazáson található tartalmakkal.

Sokkoló, ahogy ezen az online felületen milyen nagy szerepet kap a testiség és a szexualitás alig néhány perces videók keretében. Rövid idő alatt rengeteg információ derül ki egy felhasználóról. Amikor regisztráltam, úgy éreztem, ez a vadnyugat, kikerültem a prérire, bárki lőhet bármilyen irányból, semmi nincs tiszteletben tartva, nincsenek jogdíjak, mindenki azt csinál, amit akar. Ugyanakkor van egy-két olyan tartalom is, amelynek van edukációs törekvése, ilyen jellegű munkához kapcsolódunk mi is a Gondolat Generátor profiljába feltöltött videókkal. Nekem például Kifli kutyámmal kellett táncolnom. De ez egy nehezen kezelhető közeg a számomra. Mi inkább az idősebb generációk által látogatott, ismertebb közösségi oldalakon vagyunk aktívabbak. Ez biztosan azért is esik így, mert erre a társulatunk tagjainak és a bennünket követő és értő közönségnek az átlagéletkora is hatással van. Legújabb sorozatunk, a FELWILLANYOZVA a társulat tagjait szeretné bemutatni, pontosan azzal a céllal, hogy a művészek visszakapják a renoméjukat, amelytől egyre távolabb kerültek a járvány hatására. Ez is kapcsolódik a felelősségvállaláshoz. A táncművészek értékeinek, sokszínű gondolkodásának és a széles körű közönség figyelmének találkozása a célunk. Táncművészként alkotni különleges életfeladat. Ez nem kophat ki a tudatából a virtualitás térhódítása kapcsán sem. ■

A lehetőségteremtés része a művész megmutatkozásán kívül a megfelelő díjazás. Különben hiába mondjuk: ne hozd be a problémát a próbaterembe, be fogja hozni, hiszen kis túlzással éhezik. Nem szeretnék kontraproduktív hozzáállással együttest vezetni!

30 ÉV TÜKRE

Ünnep és visszatekintés a Budapest Táncszínházzal

Egyszer visszatérsz – online vetítés – Budapest Táncszínház, 2021. május 15., Nemzeti Táncszínház

Az évfordulók sokrétűek lehetnek: alkalmat adnak egyfajta visszatekintésre, összegzésre, ugyanakkor a jövő terveinek átgondolására is. Nincs ez másként egy tánctársulat esetén sem. A Földi Béla alapította Budapest Táncszínház az idén ünnepli fennállásának 30. évfordulóját, ennek keretein belül mutatták be – online előadás formájában – az Egyszer visszatérsz címet viselő gálaműsort, amely méltó módon összegzi három évtized munkásságát.

Szöveg: Kovács Péter I Fotó: Kaszner Nikolett

Jelen sorok írója egyszerre van hálás és hálátlan helyzetben. Részint ünnepről kell írni, amely – mint azt Esterházy Péter örökérvényű sorai mondják – „jön, amikor ideje van, harmónia és jóság nő a nyomában, és nemcsak jobbá változunk, de a másik jóságára is rálátunk (és nem azért, hogy evvel a sajátunkat dokumentáljuk)". Ünnepelni viszont határozottan nehezebb egy monitor előtt ülve, kimaradva mindabból, ami egy tánc lényegi magvához hozzátartozik: a színházi tér atmoszférájából, abból a döntésből, hogy egy darabban arra fókuszáljunk, amire éppen szeretnénk (egy online előadás kameramozgása ezt nem teszi lehetővé), valamiképp egy levegőt szívni a táncosokkal az előadás alatt, látni a mozdulatok mögött megbúvó izommunkát.

Az Egyszer visszatérsz koncepciója szerint is egy gálaest, amely a Budapest Táncszínház 30 éves jubileumát ünnepelte. A két részből álló est hat alkotói világba engedett bepillantani, olyanokéba, akik sok szállal kötődnek a társulathoz. A meghívott koreográfusok (Barta Dóra, Sághy Alexandra, Egerházi Attila, Fodor Zoltán, Zachár Lóránd) korábban maguk is a társulat tagjai voltak, illetve Földi Béla tanítványai, így alkotói világuk magán viseli ezen kéznyomokat. A második részben Jiří Pokorný – az est címét is adó – Egyszer visszatérsz című darabját tekinthették meg az érdeklődők, a koreográfus már korábban, a Doze című alkotás kapcsán is dolgozott Földi Bélával.

Az est kapcsán nehéz lenne egy átfogó koncepcióról beszélni, hiszen nem egyetlen alkotás jelenik meg a színpadon, hanem különféle gondolkodásmódok, kifejezési formák, táncnyelvek. Ami e heterogén darabokat mégis összeköti, az valamiféle történeti perspektíva, amely a társulat múltját-jelenét alkotja. Egerházi Attila a Budapest Táncszínház geneziséhez kapcsolódik, nem véletlen, hogy Without me (Nélkülem) című koreográfiájával vette kezdetét a gála. 1991-től éveken át nem csupán táncosa, hanem balettmestere, koreográfusa is volt a társulatnak. A friss Harangozó-díjas Zachár Lóránd pályájának kezdete is innen eredeztethető, mint ahogy Barta Dóráé is, aki a kilencvenes évek második felében volt vezető táncművésze a Budapest Táncszínháznak. Fodor Zoltán társulati jelenléte szintén a 90-es évek végéhez köthető, Sághy Alexandra pedig a jelenlegi művészeti vezető, ily módon érkezünk el az alapítástól a jelenkorig.

A gálaest nézőjében a koreográfiák láttán könnyen megfogalmazódhat, hogy valamilyen nagyobb egész részeibe nyer bepillantást. Noha mindegyik alkotó felvillant valamit saját világából, érezzük, hogy ezek sok esetben „csupán" töredékei egy hosszabb műnek, noha deklaráltan csak Sághy Alexandra 2020-ban bemutatott, egyébiránt lenyűgöző szépségű galaktikus utazása, a Viszlát a levegőben! című alkotása tükrözi ezt. A művekben visszatérő elemként pulzálnak az emberi kapcsolatok bonyolultságai, fájdalmai, a világban lévő helyünk, a gyökereink, illetve az ahhoz való visszatérés belső kényszere. A töredékek arra talán kevésbé alkalmasak, hogy komplex „világokat" tárjanak elénk, sokkal inkább felvillantanak egy-egy mozzanatot, mintha egy film előzetesét tekintenénk meg. Ezzel együtt kár lenne ezt hibaként felróni, hiszen ha megtennénk, elfelednénk, hogy ez az est egy ünnep – 30 év ünnepi mérlege. Tükre annak, hogy a társulat évtizedeiben szerepet játszó táncosok hogyan váltak autonóm alkotókká, alkotó emberekké. És 30 év fennállás mellett ez szintúgy ünnepelni való dolog. Amit a Budapest Táncszínház gálaestje elementárisan tükröz, azt Esterházy így fogalmazta meg: „az ünnep nem ünnepség, ahol mindent előkészítettek már, s csak be kell vonulnunk…" A részt vevő alkotók nem bevonultak, hanem gondolkodásmódjukkal létrehozták, megteremtették az ünnepet. A néző pedig ennek örömteliségét tapasztalhatta meg, maga is részesévé válva a történésnek. ■

Fodor Zoltán: Memory,
Sághy Alexandra és Fabrizio de Franco

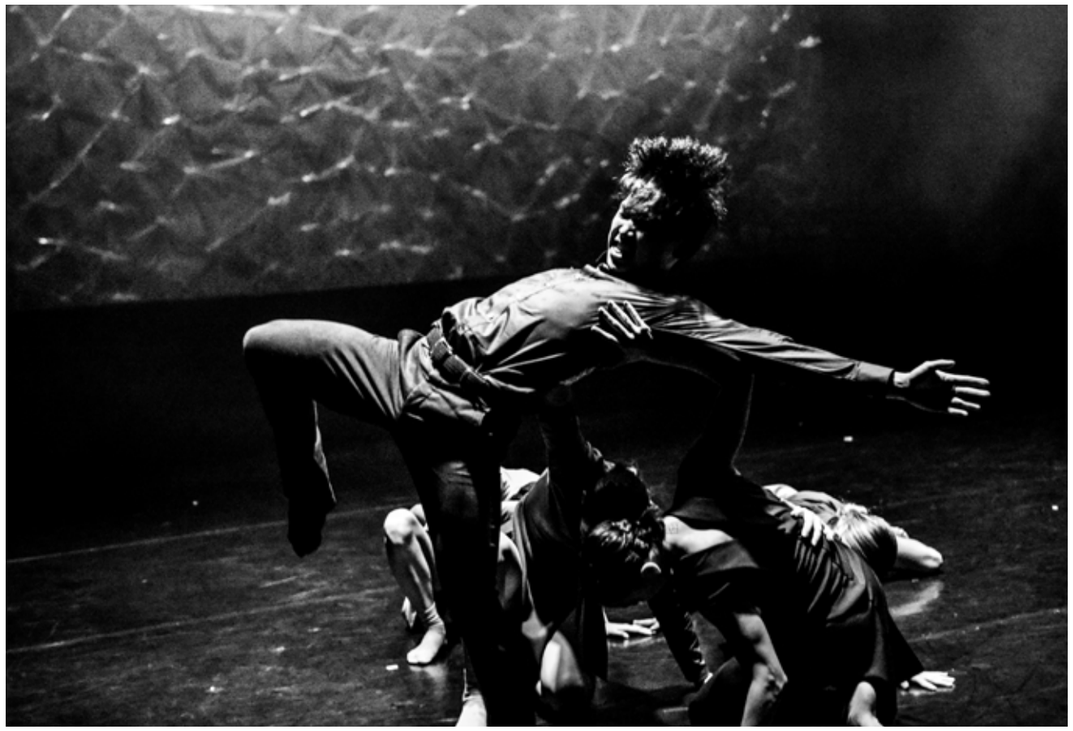

ELTÁNCOLNI A DISZHARMÓNIÁT

Fodor Zoltán / Gergely Attila: Te meg a világ – Inversedance – Fodor Zoltán Társulat, 2021. május 22., Nemzeti Táncszínház, online közvetítés

A művészetek intenzív párbeszéde a 18. századtól kezdődően koncepciózus módon jelen van. A különféle fúziók, átjárások olyan új művészeti tereket hoztak létre, amelyek nyomán az alkotások közötti párbeszéd még dominánsabbá vált. Kevés példát látunk azonban arra, hogy egy kortárs előadás egy verseskötet ihletettségére épüljön rá, így már ebből a szempontból is izgalmas az Inversedance Társulat Te meg a világ című műve.

Szöveg: Kovács Péter I Fotók: Csendes Krisztina

A 20. század embere számára elementáris tapasztalat volt az én és a külvilág viszonyában egyre erőteljesebbé váló feszültség. Erre nem csupán a filozófia, hanem a művészetek is hangsúlyosan rámutatnak, reflektálva arra a felerősödő diszharmóniára, amely az egyént jellemzi. A magyar irodalomban ezen gondolatok elsősorban József Attila, valamint Szabó Lőrinc költészetének sajátjai, utóbbi szerzőt már a húszas években megjelent köteteiben is foglalkoztatta a téma. 1932-ben kiadott Te meg a világ című könyvének versei egy olyan hármas osztatú viszonyrendszert építettek fel, amelyben a Te mindig az Énhez képest fogalmazódik meg, e kettő viszonyáról pedig a (kül)világ sok esetben leválasztható. Az Én-Te viszonyrendszer sajátosságai nem teszik lehetővé a környezet szabályrendszerével, a világ működésével való harmonikus kapcsolatot, sokkal inkább egyfajta elmenekülést, elkülönülést hoznak. A kötet gondolatiságában tehát mind az individuumban, mind a kapcsolatokban valamiféle öntörvényűség fogalmazódott meg, amely esetenként igen radikális formát öltött.

Mint ahogy a könyvben, az Inversedance (Fodor Zoltán Társulat) azonos című előadásában is két vers az, amely az alaptónust megteremti: az Én és a külvilág feszültségét regisztráló Az Egy álmai, valamint az emberi (szerelmi) kapcsolatok radikalitását megfogalmazó Semmiért egészen – az előbbi alkotás a koreográfia záró részében el is hangzik. Fodor Zoltán darabja igen érzékeny és pontos interpretációját adja azon kulcskérdéseknek, amelyek a verseskötetnek is sajátjai, emellett arra is példát ad, hogy milyen átjárási módozatai lehetségesek a költészet és a tánc területeinek.

A koreográfia hat női és egy férfitáncos folyton változó viszonyrendszerére épül, és ez az összetétel alkalmas a férfi-női kapcsolatok megformálására, valamint az Én és a külvilág kapcsolatának megjelenítésére. A darab kezdő jelenete hatásos gesztussal teremti meg az alaphangot: a táncosok felülről erős fénnyel megvilágítva állnak a színpadon, majd ezen statikus helyzetből folyamatosan kilépve kikerülnek onnan, egyúttal önmaguk fényéből, tisztánlátásukból is. A sötétbe bújás, a menekülés egyaránt jelenti az önkeresés problematikusságát, illetve a perifériára kerülést, kirekesztődést a társadalom szövetéből. „…s mert kint nem tetszik semmi sem / s mert győzni nem lehet a tömegen / s ami szabály, mind nélkülem / született: / ideje volna végre már / megszöknöm közületek” – olvashatjuk Szabó Lőrinc versében, amely jól példázza azt a színpadon is megjelenő zaklatottságot, amely egy állandó menekülésbe torkollik. A darab férfialakja odüsszeuszi figuraként bolyong a világban, de hiába van célja, azt soha nem tudja beteljesíteni, hiszen a külvilág állandó ellenségességét tapasztalja. A folyamatos falakba ütközés meggátolja abban, hogy önmagát kibontakoztassa, hogy társas közegben létezhessen, végeredményben pedig egyedül az önmagába zárkózás marad („Tengerbe, magunkba, vissza!”). A szabadság a darab konklúziójában is egyet jelent az elmenekléssel és az egyedülléttel. De nem csupán a külvilág lesz az Én ellensége, a kapcsolatok terén sem a kölcsönös egymásra találás képei tárulnak elénk. Hiszen az öntörvényűség egyúttal a másik, a Te megszüntetésével is együtt jár („Ha szeretsz, életed legyen / Öngyilkosság, vagy majdnem az”). A koreográfiában a férfi hiába próbál párt találni, a szerelmet meglelni, mindez sikertelen marad, hiszen nem csak ő nem akarja feladni önmagát, a nő sem arra vágyik, hogy megszűnjön létezni. A kölcsönös önátadás helyett az önző, az önmaga vágyait kizárólagosan beteljesíteni akaró Én jelenik meg, aki nem hajlik a konszenzusra, ezáltal minden keresése, próbálkozása sikertelen marad („Nem vagy enyém, míg magadé vagy”). A magányossá válás mindkét aspektusa megjelenik tehát: a társnélküliség és a társadalomtól való eltávolodás is erőteljes képeken keresztül ábrázolódik a darabban.

Fodor Zoltán alkotása nem csupán egy izgalmas kísérlet a művészetek közötti átjárhatóság terepén, egyszersmind fájdalmas látlelet is. A világban való helykeresés elementáris vágya, ennek nehézségei, kihívásai folyamatosan az alkotás homlokterében vannak, felhívva a figyelmet arra, hogy mindezek legalább annyira a jelenkor kihívásai is. Hiába múlt el majd száz év Szabó Lőrinc kötetének megjelenése óta, az emberi kapcsolatok nehézségei, a környezet értékrendjével való viszony, illetve a saját értékeink, integritásunk megtalálásának útja semmivel sem lett könnyebb, az ezekre való rákérdezés tehát nem veszített az érvényességéből. Az alkotás nagy erénye, hogy ezen kérdéseket képes úgy feltenni, hogy azok a jelen emberéhez szóljanak. ■

A HEGEDŰS A HÁZTETŐNT RENDEZI BOZSIK YVETTE AZ OPERETTBEN

A Bozsik Yvette Társulat az elmúlt hónapokban több repertoáron lévő előadását is rögzítette a Nemzeti Táncszínház jóvoltából, amelyeket a Táncszínház ON keretében online láthattak a nézők.

A pandémia után két új produkció is készül: Bozsik Yvette harmadszor rendez az Operettszínház felkérésére. A János vitéz és a Marica grófnő után a Hegedűs a háztetőn című ikonikus musicalt állítja színpadra, amelyet az Operettszínházban, valamint a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon is láthatnak a nézők június végétől.

A Nemzeti Táncszínházban júliusban mutatják be a Bozsik Yvette Társulat fiatal táncművésze, Krizsán Dániel első önálló nagyszínpadi koreográfiáját Deprivus címmel, amelyben drámai és komikus helyzeteken keresztül láthatjuk, hogy egy fiatal pár életére miképpen nyomja rá a bélyegét az idő és a külvilág, miután beköltöznek első közös lakásukba.

HÁROM ALKOTÓ SZINERGIÁJA A PR-EVOLUTION ÚJ DARABJÁBAN

Több meghívott alkotó művét is láthatja a közönség a PR-Evolution új darabjában június 18-án és 29-én a Nemzeti Táncszínházban. Különféle stílusok jelennek meg a színpadon, különböző képekből, mozgásrendszerekből lépnek át a darab táncosai egy másikba, mindegyik mű különálló egység, mégis más. Zachár Lóránd, Radoslav Piovarci és a társulatvezető Nemes Zsófia munkáit állítják színpadra az új műben.
Az előadásban szembetűnik a másság és ugyanakkor a hasonlóság, a darabok támogatják és erősítik egymást, köztük az összekötő kapocs pedig a nyelven túli nyelv: a tánc. Zachár Lóránd Magyarországon számos főszerepet táncolt, befutott művészként a Diazz-Ex moderntáncegyüttes tagja lett, majd a Danceworks Rotterdamhoz szerződött. Jelenleg a Rotterdami Táncakadémia vendégtanára és koreográfusa.

Radoslav Piovarci munkásságának központja tanárként, táncművészként és koreográfusként Szlovákiában és Csehországban van, de Európa- és világszerte is sok helyen ismerik nevét. Hozzájuk csatlakozott a társulat vezetője és koreográfusa, Nemes Zsófia.

ÉS MÉGIS ÉLÜNK – TÁNCMŰ A SOPRONI NÉPSZAVAZÁS 100. ÉVFORDULÓJÁRA

A Sopron Balett a 2021/22-es évadban nagyszabású, különleges bemutatóval tiszteleg a soproni népszavazás 100. évfordulója alkalmából. Somogyváry Gyula És mégis élünk című műve alapján készül táncelőadás Demcsák Ottó rendező-koreográfus vezetésével. A produkcióhoz Szarka Gyula Kossuth-díjas művész, a Ghymes együttes alapítója írt zenét. Demcsák Ottó a munkára való felkészülés előtt kiemelte, hogy nagy felelősség egy ilyen jeles, jelentős figyelmet hordozó alkalomra művet alkotni, a tánc nyelvén beszélni egy soproni történetről. A Rongyos Gárda legendája újraéled a színpadon. Tisztelet a hősök előtt hazaszeretetükért, áldozatvállalásukért és bátorságukért, amellyel száz éve kiharcolták a sorsdöntő soproni népszavazást. Mindez együtt a tánc nyelvén megfogalmazva a Sopron Balett látványos, magas hőfokú, érzelemmel telített ősbemutatójaként a hűség évadában, a leghűségesebb város színházában a szerelmek, az emberi sorsok, a példaképek fényében és tükrében. ■

David Janík és Dušana Héraková

AZ ÁLMA ÉS A REMÉNY

L. Simon László / Kocsák Tibor / Egerházi Attila: Fantomfájdalom – Székesfehérvári Balett Színház, 2020. december 1., M5, 2021. március 20., online közvetítés

Trianonról szépen emlékezni nehéz. Vajon lehet-e nehéz szívvel, de klisé- és önsajnálat-mentesen, a nemzethalál önemésztő víziójától megszabadulva beszélni róla? A Székesfehérvári Balett legújabb bemutatója a Fantomfájdalom – a cím értelmezése egy erős, plasztikus, naturális képet feltételez, amelyben a szerencsétlenül megcsonkolt Magyarország csak egy fájdalomtól lüktető, zsigerekkel telt résszé válik az elcsatolt, értsd levágott területek, az amputált végtagok hiánya miatt.

Szöveg: Sárosi Emőke I Fotó: Kőmíves András

„A táncdráma a trianoni békediktátum századik évfordulójára készült, de nem törekszik az igazságtalan döntéshez vezető vagy az azt követő politikatörténeti események bemutatására. Az alkotók egy nagy történelmi pannó megrajzolása helyett hétköznapi emberek sorsain, küzdelmein és tragédiáin keresztül mutatják be, miként hathat a politika, a háború, valamint egy csodálatos ország felszabdalása és az egyén önazonosságára érzéketlen nagyhatalmi logika a szétszakított családok életére.” Ez a leírás található a Székesfehérvári Balett Színház ősbemutatójának ajánlójaként. Az előadást 2020. november 30-án a Nemzeti Táncszínházban vették fel, a televíziós ősbemutató december 1-jén, az M5 műsorán volt látható, és megtekinthető volt később, 2021. március 20-án online.

Egerházi Attila a rendező-koreográfusa ennek a kissé meseszerűre könnyített történetnek, ahol adott két család, két ország és két fiú. A fiúk a katonai iskolában barátságot kötnek, egymás húgait választják életük párjául, azonban a háború mindkét fiú életét követeli, így határokon átívelő fájdalmakról, családok szétszakításáról, emberi kapcsolatok megcsonkolásáról mesél az egyórás balett. A díszletet a háromdimenziós háttérvetítésben kirajzolódó, stilizált városok, tájak és a harcmező adja, amelynek illusztrációja Falvay Miklós munkáját dicséri. Székesfehérvár és Nagyvárad a két település, amelyet felismerhetünk. Bár az előadás díszlete nem sok, a kelléke annál több: időnként rengeteg piros és zöld színű, guruló alma, valamint megszámlálhatatlanul sok rózsaszirom lepi el a színpadot. Ezek rendkívül illusztratív módon ábrázolják az érzelmeket és a hangulatot, ugyanakkor látványos színpadi takarítást igényelnek. Külön látványelem a gigantikus seprűkkel takarásból kilépő szereplők mozgása, akik sztoikus nyugalommal távolítják el a következő jelenetben már zavaró rózsaszirmokat, a táncosok pedig hihetetlen alázattal és koncentrált figyelemmel próbálnak nem rálépni a guruló almákra és a csúszósnak tűnő virágszirmokra. Az előadás színhasználata jelzésértékűen piros és zöld. Ez a két szín megjelenik a ládában, az almában és a lányok ruháiban – Szelei Mónika jelmezeiben –, piros-fehér és zöld-fehér kombinációban. Így a házasságkötéskor a két család színeiből megszületik Magyarország egysége.

Az előadás mozgásanyaga eredeti és nagyon igényes, talán csak a katonák merev, szögletes mozdulatai utalnak kicsit túlbeszélve, szájbarágósan a karakterükre. Dramaturgiai szerkesztettsége világos, L. Simon László librettójában lineárisan halad előre a történet, a szólisztikus jeleneteket a tömegjelenetek követik, nem megdöbbentő, nem bonyolult, egyszerűen követhető a cselekmény. Kocsák Tibor munkájának köszönhetjük azt a kellemes élményt, amelyet az előadás hanganyaga garantál. A népmesék klasszikus, fülbemászó, könnyen értelmezhető motívumai mellett a romantikus részek vonósáradata mindenki számára plasztikussá teszi a szerelmet – nincs korosztályhoz kötve a közönség, a tízéves lányom is gond nélkül értelmezni és követni tudta az előadást. Szerethető, mert nem bonyolult, nem túlgondolt. A fiatalok lelkesednek egy eszméért, majd szerelmesek lesznek, és a fronton meghalnak. Az emblematikus alma, az élet szimbóluma, amelyet az egyik lány a szájában visz ki a harcmezőre, jelképezve a következő generáció megszületését és a reményt, amely egy szebb, közös nemzeti jövőért kiált.

Elismerésre méltó, hogy a járványhelyzet ellenére komoly műhelymunka folyik minden táncegyüttesnél, Budapesten és vidéken egyaránt. Nem szabad figyelmen kívül hagyni a Székesfehérvári Balett munkásságát, hiszen egy dinamikusan fejlődő, kis létszámú társulat. Vezetőjük, Egerházi Attila folyamatosan izgalmas kihívások elé állítja táncosait, amelyekkel biztosítja számukra a folytonos fejlődési lehetőséget. ■

Fernando Gabriel Luis és Cristina Porres Mormeneo

Fernando Gabriel Luis és Cristina Porres Mormeneo

Nívós balett húzónevekkel a pesti Broadwayen

Korhatár nélkül – táncest, online előadás – Budapesti Operettszínház Balettkara, 2021. május 14., 15.

Sík Milán

A diótörő 2019. decemberi, komoly érdeklődést kiváltó bemutatója után új premierrel, egy klasszikus-neoklasszikus balettesttel jelentkeztek az Operettszínház táncművészei. Ez a csapat nem (csak) azért figyelemre méltó, mert több évtized után végre önálló beszédtémává teszi a színház balettéletét. A társulat tagjai közül sokan évek óta dolgoznak az Operettben, és munkájuk minőségéhez eddig sem fért kétség. De, mint azt most már másodjára is bizonyítják, nem csupán egy tánckarról van szó, amely saját előadással jelentkezve olykor némi figyelmet generál magának, hanem a tagok jelentős része kiváló balettművész, kitűnő alkati, technikai és előadói kvalitásokkal, a műsoruk pedig önálló művészeti élményt nyújtó esemény.

Szöveg: Pónyai Györgyi I Fotó: Juhász Éva, Art&Lens

Egy zenés színház tánctársulatától az ember nem várna el önálló nagyszínpadi megjelenést, kiemelkedő klasszikus tánctudást, legfeljebb a musicalek, operettek táncrészeinek előadását és profi színpadi jelenlétet. Sok tényező eredőjeként ehhez képest az Operett táncosai között ma már olyan húzónevekkel találkozunk, mint Kozmér Alexandra (a Nemzeti Balett számtalan főszerepben bizonyító, egykori első magántáncosa) vagy a balettvilágban kiemelkedő, nemzetközi művészként ismert Simon István. Mellettük sok más, az esten látható művésznek is valójában a klasszika az eredeti közege és tanult táncanyanyelve. A Táncművészeti Egyetem gálaműsorain, vizsgakoncertjein nyújtott kiváló teljesítményük alapján emlékezhetünk Rotter Biankára, Gallai Zsoltra, Sík Milánra, Somai Valérra, Babácsi Benjaminra, Bedő Doriszra, Sasvári Laurára, Szabó Barbarára, Lepedus Boglárkára. Közülük többen eltöltöttek rövidebb-hosszabb időt az Operaházban is, esetleg egy-egy kisebb szólóig eljutva – annak elemzése, hogy ott éveken keresztül sem volt lehetőségük előbbre lépni, nem ezen írás feladata. A kiváló táncosgárda tehát adott, emellett jelen előadást balettmesterként, betanítóként sem akárkik jegyzik: Szakály György, Kozmér Alexandra, Apáti Bence, Bajári Levente, Marosi Edit – szintén alapvetően az operaházi klasszika kiváló képviselői.

Szó sincs tehát arról, hogy egy egyébként nem klasszikus profilú színház vagy társulat táncosai most „megpróbálkoznak" egy balettesttel: nem, itt a klasszika alap, és a látottak szerint igen biztos alap. Ami szokatlan lehet számunkra, az inkább az, hogy az Operaházon kívül látunk egy ilyen színvonalú balettelőadást. Azt már tudjuk, hogy modern vonalon sok remek együttes tevékenykedik az országban, lakosságarányosan például kifejezetten magas nálunk a kiváló kortárstáncosok, koreográfusok száma. De talán épp ideje lenne ahhoz is jólesően hozzászokni, hogy igazán nívós klasszikus balett sem csak az Operaház falain belül létezik Magyarországon. Ez örömteli hír lenne a balettomán nézőrétegnek, valamint biztató jövőképet adna a Táncművészeti Egyetem hallgatói számára is, ahonnan az utóbbi években viszonylag kis számban és eséllyel kerülnek be az Operába végzősök, és azok is – kevés kivételtől eltekintve – hamar leparkolnak a karban. Pedig az egyetem művészképzése ennél biztosan magasabb színvonalú, és nem is a kartáncospótlást tekinti elsődleges feladatának.

A mostani est műsorszerkezete egyébként épp a már említett vizsgakoncerteket idézi, ezeken a gálákon jellemző a szólókat, kettősöket, rövid szviteket felvonultató első, második, illetve egyfelvonásos darabokat bemutató harmadik rész. Itt a két felvonás közül az elsőben láttuk a kettősöket és a szvitet, majd következett az egyfelvonásos darab a második részben. Talán az óvatosság, talán az online előadás jellegzetességei miatt tehát csak két részből állt az est, igaz, a látott színvonal ismeretében bátran lehetett volna bővebb a műsor. Amit az első részben láttunk, bár szűkös, de jó válogatás. (Talán az sem véletlen, hogy a balettigazgató Apáti Bencének egyes számokhoz komoly személyes kötődése is van – magam is szemtanúja voltam annak, amikor nagy közönségsikerrel debütált Petruchio szerepében és láttam Spartacusként is.)

Az egyes koncertszámokat előadók, Szabó Barbara–Somai Valér, illetve Kozmér Alexandra–Simon István (A hattyúk tava pas de deux), Bedő Dorisz–Sík Milán, valamint Rotter Bianka–Gallai Zsolt (A makrancos Kata pas de deux), Sautek Dóra/Tóth Nikolett–Szanyi Tamás, Babácsi Benjamin, Kelemen Krisztián, Németh Dávid, Schlégl András, Széphalmi Pál (Kardtánc), Tóth Nikolett–Gallai Zsolt, illetve Rotter Bianka–Somai Valér (Spartacus pas de deux) a kiváló teljesítmény mellett szép színházi pillanatokkal ajándékoztak meg. Kétségtelen, hogy a Kozmér, Simon duó Hattyú pas de deux-je finom kidolgozottságával, leheletnyi nüanszaival kiemelkedett a többi szám közül, ugyanakkor e két érzékeny, érett művész teljesítménye serkentőleg hatott a fiatalabbakra is, akik nem is vallottak szégyent. A lányok szép vonalúak, líraiak vagy éppen drámai vénájúak, a fiúk magasak, jó kiállásúak, karakteresek, biztosan és pontosan emelnek, megbízhatóan partnerolnak – öröm volt nézni mindannyiukat.

Az első részt záró Kínai szvit pedig jó példa volt arra, hogy egy klasszikától kortárs irányba eltartó koreográfiát lehet zökkenőmentesen, akár operettmuzsikára is alkotni, ha a zene jó, a mozgásanyag muzikális és változatos, az eredmény élvezhető, sőt éppen az érdekes disszonancia miatt „ínyenc" (koreográfus: Bajári Levente, szólisták: Kozmér Alexandra–Gallai Zsolt, Ottlik Márta Laura–Sík Milán, Rotter Bianka, Babácsi Benjamin, Somai Valér, Bedő Dorisz, Szanyi Tamás, Schlégl András).

A második részben Zachár Lóránd egyfelvonásosa, a Korhatár nélkül következett, amely tetszetős, klasszikusan tréningezett testeken remekül mutató mozgássoraival kiválóan alkalmas volt a táncosok képességeinek bemutatására. Címének jelentését a látottak alapján nem sikerült megfejtenem, és a koreográfus szándéka szerint nem is szólt igazából semmiről, de friss, lendületes lépésanyagával, apró gegjeivel tökéletesen betöltötte szórakoztató funkcióját. Egyben rögtön fel is keltette a néző igényét arra, hogy a társulatot más, komolyabb művekben is lássa. Külön erény, hogy a műsort összeállítók gondoltak arra, hogy hazai alkotó darabját vigyék színpadra, mint ahogy az első részben is két Seregi-koreográfia helyet kapott. A diótörőben a Táncművészeti Egyetem hallgatói is táncoltak, ez egy jó irány, remek gyakorlat, az ő részvételükkel dúsítható lenne a létszám nagyobb lélegzetű darabok bemutatására is. Ha pedig már a vizsgakoncertek hagyománya felmerült: a végzősök gáláin több olyan, hazai koreográfus által jegyzett remek egyfelvonásos is színre került, amit soha többé nem láttunk. Érdemes lenne – ha lehet – ezeket is repertoárra venni, ahogy számoltam, a táncoslétszám lehetővé tenné az előadásukat.

A kiállítás vonatkozásában az alkotók a kevesebb több elvét követték, dicséretre méltó a háttérre vetített, minden számnál aktualizált háromdimenziós színpadkép, amely a dekorativitása mellett kellő teret hagyott a táncra. A jelmezek az első részben az eredeti darabok által meghatározottak, szépen kivitelezettek, ízlésesek voltak. Elegáns volt a Kínai kép fekete-fehér-arany színvilága, a második rész rózsaszín lányruhái és érdekesen extravagáns a Királynő kosztümje. A Király mesejátékba illő jelmezét, valamint epres tortakoronáját viszont azóta is feledni igyekszem…

Online közvetítésről lévén szó, feltétlenül ki kell emelni a kiváló képminőséget, az igényes operatőri munkát és az értő rendezést. Látszott, hogy a kameraman a felvétel előtt vagy többször is megnézte a próbákat, és/vagy nagyon jól volt instruálva, mert azzal együtt, hogy ügyesen váltott távoliról közelire vagy akár totálba, pont jól sikerült elkapni a koreográfiák legszebb mozzanatait. Sőt, még az Operettszínház mennyezeti nagy csillárját is sikeresen komponálták bele a közvetítésbe.

Összességében a látottak alapján ez a (még) kicsi, de igen ütőképes csapat elbírna ennél nagyobb terhelést és hosszabb-színesebb műsort is. Mert ennél többet várunk és remélünk az Operett balett-társulatától. ■

Kínai szvit – Babácsi Benjamin és Kozmér Alexandra

Seregi: Spartacus – Somai Valér és Rotter Bianka

„Az élet megy tovább, ez a helyzet nem a világvége”

Vlagyimir Malahov

Április 26-án a Tánc Világnapja alkalmából közös videokollázsban mutatkozott be online felületeken nyolc vidéki balett-társulat Együtt, egymásért címmel a Győri Balett felhívására. Mindegyik együttes megmutatta azt a kis esszenciát, amely egyedivé teszi, amelytől oly színes a hazai táncművészet. Az összefogásban részt vett a GGTánc Eger, a Győri Balett, a Kecskemét City Balett, a Miskolci Balett, a Pécsi Balett, a Sopron Balett, a Szegedi Kortárs Balett és a Székesfehérvári Balett Színház. A videóbemutatót követően Vlagyimir Malahov ukrán balettművész, az amerikai ABT egykori szólistája, a Staatsballett Berlin korábbi művészeti vezetője szimultán tartott online balett-tréninget profiknak és amatőröknek. Bőcs Annamária videobeszélgetésben kérdezte őt a megváltozott balettvilágról, friss Instagram-oldaláról, az online jelenlét fontosságáról, a járvány okozta válságról és a táncvilág újraéledéséről.

Fotó: Mészáros Csaba, Lakatos János

Mi jelenti a legnagyobb kihívást abban, ha próbát vagy gyakorlatot online kell tartania, ráadásul párhuzamosan egyszerre több társulatnak?

Meg kell mondanom a reggel kilenckor kezdődő gyakorlat kicsit korai volt. A viccet félretéve, ez a helyzet nem volt teljesen ismeretlen nekem, mert a járványhelyzet miatt egy ideje az Instagramon is tanítok, ahol bárki követhet és velem együtt csinálhatja a tréninget. Ezúttal viszont nem végeztem a gyakorlatokat a táncosokkal együtt, mert épp tegnap oltottak be az első vakcinával, és kissé gyengélkedem. Az a legideálisabb, amikor csak én látszódom a képernyőn, ők figyelnek engem, én viszont nem látom őket, igaz, így nincs alkalmam javítani. Máskor, ahogyan most is, egyszerre harminc embert figyelek, de ez nem kihívás, mivel én nem dolgozom velük, így most volt lehetőségem megfigyelni őket. Könnyen kiszúrható, ha valaki koncentrált, ha valaki kevésbé, de próbálkozik, még így, az online felületen keresztül is. Mivel hétfő van, ezért ma könnyebb gyakorlatsort állítottam össze. Hullámzik a gyakorlatok erőssége: a hét elején könnyebb, keddenként olyan gyakorlatokat állítok össze, amivel az agyat is megdolgoztatom, a szerda a legnehezebb. A péntek, a hétvégére tekintettel, ismét könnyedebb.

Azért a mai napon is találkozhattak a részt vevő társulatok néhány nagyobb kihívást jelentő kombinációval.

Alapvetően több mozdulatsor ismétlődik, de van egy játék, amit szeretek, úgy hívják, a „vesztes”: ha hibázol, az elejétől kezdve meg kell ismételned az egészet, és nyilván egyik táncos sem szeretne vesztes lenni. Ez nagyfokú koncentrációt igényel a részükről, minden mozdulatot ismernek, de eltérő sorrendben rakom össze őket. Az efféle agymunkák, játékok azért is fontosak, mert nem rutinból kell dolgozniuk, hanem rugalmasnak kell lenniük, nagyon oda kell figyelniük, hogy teljesíteni tudják, tehát fokozott koncentráció szükséges. Fontos, hogy megtanulják, ugyan tudom, hogy a barátom áll mellettem, mégsem figyelhetem, mert ha ő hibázik, én is elrontom. Mindez egyfajta befelé figyelést is fejleszt.

Mi motiválja tanítás közben?

Nagyon inspirál, hogy bárki velem együtt csinálhatja, csatlakozhat hozzám. Próbálom úgy adagolni, mint amikor egy kisbabát etetnek, kiskanalanként, hogy emészthető legyen a gyakorlat. Így nyugodtan követhetnek azok is, akik nem profik. Az sem gond, ha nem tudnak olyan gyorsan követni, mint a profi táncművészek, a lényeg, hogy küzdjenek vele, élvezzék és próbálkozzanak.

> Azoknak a nagyobb, kiemeltebb társulatoknak van esélye, amelyek kaptak és kapnak állami támogatást, hiszen jelen pillanatban saját bevételt képtelenek kitermelni. A fizetéseket a túlélés érdekében mindenhol jelentősen csökkenteni kellett.

Nem tudok elmenni a kérdés mellett: hogyan élte meg a Covid okozta válságot? Hogy látja a táncvilág helyzetét?

Amikor tavaly betört az életünkbe a járvány, rettenetesen frusztrált voltam, mert egész életemben nem töltöttem annyi időt a lakásomban, mint akkor, hiszen korábban folyton utaztam, fellépésről fellépésre siettem. Az első hetekben képes voltam lefoglalni magam, egyik héten teljesen kipakoltam a lakást, átrendeztem. Valamelyik rokonom javasolta, hogy kezdjek egy Instagram-csatornát, tudassam az emberekkel, hogy létezem. Addig a Facebookon sem voltam, egyéb más felületen sem, tehát ez a világ ismeretlen volt a számomra. A karanténhelyzet miatt kezdtem el online órákat tartani, és büszkén kijelenthetem, hogy négy hónap alatt soha nem maradt el foglalkozás, nem halasztottam vagy tettem át más időpontra. A hétvége kivételével minden egyes nap tartottam gyakorlatokat, az egész világról követtek, időzónától függetlenül. Mindennap más zenei anyagra dolgoztam és más-más nehézségű gyakorlatokat, kombinációkat állítottam össze.

Sok felkérést és meghívást kapok, de a teljes nyitással kapcsolatban bizonytalan vagyok. Egyelőre a jövőbeli terveimhez is kellő óvatossággal állok hozzá.

Ön szerint mennyire formálja át a táncvilágot az online jelenlét, amibe a járványhelyzet sodort bennünket?

Vegyük példaként az Instagram-oldalamat. Ez számomra lehetőséget ad, hogy érintkezhessek a közönséggel, és amilyen érzelmet közvetítek feléjük, az vissza is áramlik hozzám. Üres nézőtér előtt táncolni azonban más, nehéz érzelmileg kezelni, nagyon rideg egy üres teátrum színpadán állni. Ugyan van a művészen jelmez és színpadi smink, de nem látja, nem hallja a zenekari zenészeket, nem veszik körbe nézők, művészileg ezt nehéz elviselni.

Arról nem is beszélve, hogy ha a fellépések megszakadnak, a színpadi rutin is eltűnik, ennyi kihagyás pedig már komoly stresszfaktor, és szorongást indíthat be a táncosban. Hasonlóan, mint amikor egy nagyobb sérülés okozta kimaradás után félni kezd a színpadon. Ezért kiemelten fontos, hogy rendszeresek legyenek a fellépések, és a táncos folyamatosan tapasztalja a közönség, a nyilvánosság atmoszféráját, vagyis mindazt, amivel egy fellépés jár, hogy erőnléti, idegrendszeri szempontból is tréningben maradjon. Nagyon fontos, hogy ameddig nem normalizálódik a helyzet, addig motivációt, erőt tudjak nyújtani nekik, éreztessem, hogy nem állt meg a világ, az élet megy tovább, ez a helyzet nem a világvége, ahogy a történelem tragédiái után is mindig ment tovább az élet.

Azért hallunk híreket arról, hogy vannak olyan kisebb társulatok, színházak, amelyek Németországban nem tudták túlélni a válságot.

Nem csupán ott, hanem az egész világon. Nem is kell feltétlenül kis társulatról vagy színházról beszélni, ott van például az American Ballet Company, a New York-i Metropolitan Operaház társulata, amelynek valamennyi tavalyi fellépését törölték. Hogyan lehetne így túlélni? Azoknak a nagyobb, kiemeltebb társulatoknak van esélye, amelyek kaptak és kapnak állami támogatást, hiszen jelen pillanatban saját bevételt képtelenek kitermelni. A fizetéseket a túlélés érdekében mindenhol jelentősen csökkenteni kellett. Ezt a saját bőrömön tapasztaltam. Mindezek ellenére továbbra is nagyon motiváltnak tartom magam, hiszen még életben vagyok, képes vagyok szeretetet adni, tanítani, inspirálni. De leginkább nem feladni. ■

VAN-E TÁNC A COVID UTÁN?

A fertőzésen átesett táncművészek fizikai terhelhetősége és annak vizsgálata

Két lépés előre, egy lépés hátra – jelenleg itt tart a Covid ellen küzdő világ, bő egy évvel a vírus elterjedése után. Lezárások és nyitások, korlátozások, végeláthatatlan tesztelések, távolságtartás és szájmaszk – mindehhez hozzájárul az előadások elmaradása, a tréningek hektikussága, küzdelem a szükséges fizikai és technikai felkészültség, kondíció megtartásáért. És mi van azokkal, akik szerencsésen átestek a betegségen? Vissza azonnal a próbaterembe? A táncmedicina óvatosságra int, és funkcionális teszteket javasol. Ez a tanulmány ezeket, valamint az első eredményeket ismerteti.

A tanulmány szerzői: Kerekes Kristóf, Geréby Fruzsina | Fotó: Váradi Levente

Kiemelt fontosságú, hogy a betegség lezajlását követően a fertőzésből való gyógyulás után és a tánctréningbe való teljes visszatérés előtt funkcionális vizsgálatok, mozgásszervi felmérés által tájékozódjunk a fizikai terhelhetőségről. Ennek hiányában a táncos komoly egészségügyi kockázatnak van kitéve, gyakoribbak lehetnek a különböző sérülések, legroszszabb esetben a szívizom gyulladása is bekövetkezhet.

Egy hétköznapi sérülést követően is fontos a rehabilitációs időszak meghatározása és a lábadozási idő betartása. Nem jelent ez alól kivételt a Covid-fertőzés sem. A táncmedicina a sporttudományi ajánlásokból inspirálódhat, ám saját tudományági protokoll hiányában, a visszatérést segítendő, három táncmedicinában jártas szakember, Simon-Hatala Boglárka, Kerekes Kristóf és Geréby Fruzsina kidolgozott egy útmutatót az ajánlott funkcionális felmérésekről, amely az Együtt a Művészekért Alapítvány gondozásában jelent meg.

Az alapítvány ingyen időpontokat biztosít önkéntesen jelentkező táncművészek számára, valamint a Táncművészeti Egyetem hallgatói között is folyamatosan zajlik a vizsgálat.

Az eddigi felmérések azt mutatják, hogy a fertőzésen átesett, megvizsgált táncosok fizikai terhelhetősége nagyon alacsony, hónapokkal a fertőzést követően is légzési nehézségekkel, egyensúlyi problémákkal küzdenek. Szív- és légzőszervrendszeri terhelhetőségük jóval a korosztályos minimum alatt helyezkedik el. Számos esetben mozgáskoordinációs eltérést, a finomhangolási képességek csökkenését tapasztaltuk. Az eddigi vizsgálatok megerősítették, hogy kiemelten fontos a teljes terhelés előtt a táncosok részletes funkcionális felmérése.

A posztinfekciós (fertőzés utáni) szindróma, a fertőzés után kialakuló tünetegyüttes tartós és visszatérő fejfájást, gyengeséget, egyensúlyvesztést jelenthet, amely a visszatérést követően megnöveli a sérülések esélyét.

Az Országos Sportegészségügyi Intézet ajánlásából tisztán látszik, hogy a sportolók, a magas intenzitású fizikai aktivitást végzők számára szívgyógyászati kivizsgálás is indokolt. Erre a már több esetben kimutatott szövődményes szívizomgyulladás, szívritmuszavar és a hirtelen szívleállás kockázata ad okot. A kardiológiai vizsgálatra egy negatív Covid-tesztet követően érdemes jelentkezni. EKG- és laborvizsgálatra is szükség lehet a vírusfertőzés során tapasztalt tünetek mértékétől függően. Amennyiben a kardiológus nem talál eltérést, táncspecifikus vizsgálatot is ajánlott elvégezni, hogy elkerüljük a komplex idegrendszeri tünetek okozta sérüléseket.

A szakértők két, szinte eszköz nélküli felmérést állítottak össze, amelyek során egy általános állóképességi és egy mozgáskoordinációs/egyensúlyi tesztet végeztetnek. Amennyiben a növendék vagy táncművész a kardiológiai és táncmedicinai vizsgálaton is jó eredményt ér el (tehát egyik esetén sem találtak kóros eltérést), visszatérhet a napi tréningbe, a fokozatos terhelési szint emelésével.

A Covid hosszú távon egyelőre kevésbé ismert következményekkel járó kórképet is jelent. Ezért meglepő, hogy a táncművészek, növendékek és professzionális táncművészek körében nagyon alacsony a tesztelési hajlandóság, noha csak rövid időt vesz igénybe, fájdalommentes, és nagyban csökkenti a sérülések rizikóját.

A TÁNCSPECIFIKUS VIZSGÁLAT MENETE

A funkcionális felmérést egészségügyi végzettségű szakember (például gyógytornász), vagy konzultáció, szupervízió mellett táncpedagógus is végezheti. Először a táncos részletes kikérdezésével rögzítik az adatokat: a fertőzés ideje, lefolyása, a tapasztalt tünetek. A teszt két gyakorlatból áll: csillagteszt és négyütemű fekvőtámasz, lehetőség nyílik a mozdulatsorok kipróbálására, begyakorlására. Bemelegítést követően a táncos a csillag alakzatban a padlóra rögzített ragasztószalag közepére áll egy lábbal, és a csillag szárait külön-külön megérinti a spicce hegyével. A mozdulatsort háromszor egymás után, tökéletesen kell kivitelezni. Ha a táncos közben elbillen, vagy a lábát leérinti a talajra a jelzésen kívül, a teszt nem értékelhető, újra kell kezdeni. A három ismétlés során rögzítik a táncos lábujjának helyét és lemérik az érintést minden ágon. Ezeket táblázatban rögzítik, majd a másik lábbal is megismétlik.

A Burpee teszt, vagyis a négyütemű fekvőtámasz célja a terhelhetőség megállapítása, amelyben 3 percen keresztül folyamatosan négyütemű fekvőtámaszokat kell végezni, szünet nélkül. A két funkcionális teszt kardiológiai vizsgálat mellett készül, nem helyettesíti vagy pótolja azt. A tesztek elvégzése során, ha eltérést talál a szakember, akkor nem megfelelő a táncos terhelhetősége, további lábadozási időre van szükség.

A táncspecifikus funkcionális felmérést az Együtt a Művészekért Alapítvány ingyen biztosítja a táncművészek számára, amelyhez előzetes regisztrációra van szükség az alapítvány bármely elérhetőségén. A jelentkezőket várjuk szeretettel.■

Az eddigi felmérések azt mutatják, hogy a fertőzésen átesett, megvizsgált táncosok fizikai terhelhetősége nagyon alacsony, hónapokkal a fertőzést követően is légzési nehézségekkel, egyensúlyi problémákkal küzdenek. Szív- és légzőszervrendszeri terhelhetőségük jóval a korosztályos minimum alatt helyezkedik el. Számos esetben mozgáskoordinációs eltérést, a finomhangolási képességek csökkenését tapasztaltuk.

Bolvári-Takács Gábor könyvajánlói

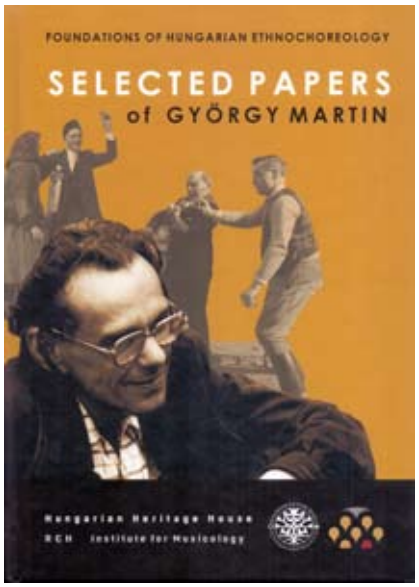

Az Állami Balett Intézet első végzős évfolyamának legsikeresebb nemzetközi karriert befutott férfitáncosa Róna Viktor volt. Pályája egybeesett a 20. századi magyar balettművészet új pályára állításával, az operaházi repertoár átalakulásával, a Kelet és Nyugat közötti kulturális együttműködés megindulásával. Mindezen körülmények szerencsésen ötvöződtek Róna páratlan fizikai és esztétikai adottságaival, kiváló technikájával és előadói képességével. Csodálatos párost alkottak Orosz Adéllal, körbeutazva a világot, hirdetve a budapesti balett világszínvonalát. A kötet elsősorban fotóalbum és dokumentumgyűjtemény: a PIM OSZMI Táncarchívuma által életre hívott nagyszabású emlékkiállítás katalógusa, a feledhetetlen életmű szakmai és magánéleti emlékeivel.

Róna Viktor. Herceg a vasfüggöny mögül
Gara Márk közreműködésével
írta Halász Tamás, Petőfi Irodalmi Múzeum,
Budapest, 2020, 228 o.
ISBN 978-963-9401-28-0

Monumentális kötettel tisztelgett Martin György munkássága előtt a Zenetudományi Intézet és a Hagyományok Háza. Az angol nyelven kiadott könyv a jeles néptánckutató 17 kulcsfontosságú tanulmányát tartalmazza, három fejezetben: történeti és összehasonlító kutatások, elméleti munkák, esettanulmányok. A művek keletkezési dátumai felölelik Martin életének utolsó negyedszázadát. A szerkesztők figyeltek a kontextusra: az írásokat részben megjelent, részben újonnan írt tanulmányok vezetik be, a szerkesztőkön kívül Vargyas Lajos, Hofer Tamás, Paksa Katalin és Karácsony Zoltán tollából. A könyv a hazai etnokoreológia kiemelkedő produktuma: mérföldkő és minta is egyben.

Foundations of Hungarian Ethnochoreology:
Selected Papers of György Martin.
Edited by János Fügedi – Colin Quigley
– Vivien Szőnyi – Sándor Varga.
Research Centre for the Humanities,
Institute for Musicology
– Hungarian Heritage House,
Budapest, 2020, 824 o.
ISBN 978-615-5167-32-4

A hazai tánckutatás komoly hátránya a tudományos önreflexió hiánya. Egyebek mellett ez is gátolja a tánctudomány önálló akadémiai diszciplínaként történő elismerését. Ezért a táncpedagógus- és táncművészképzésben ma már egyre hangsúlyosabb helyet kapnak a kutatásmódszertani ismeretek. A Magyar Táncművészeti Egyetem több tanszéket összefogó oktatói kollektívája – kilenc szerző – arra vállalkozott, hogy a hallgatók számára megkönnyítse a tanulmányok elvégzéséhez (pl. a szakdolgozathoz), illetve a tudomány világában történő eligazodáshoz szükséges tudás rendszeres átadását. A kötet általános (pl. forráshasználat, kutatási módszerek) és specifikus (pl. folklorisztika, pedagógia, pszichológia, táncmedicina) témákat egyaránt magában foglal.

Bevezetés a tánccal kapcsolatos
kutatások módszertanába
Szerkesztette: Lanszki Anita.
Magyar Táncművészeti Egyetem,
Budapest, 2020, 186 o.
ISBN 978-615-5852-22-0

Táncművészet
A hazai táncágazatok művészeti és szakmai közéleti folyóirata
Alapítva: 1951, újraindítva: 2014
Korábbi főszerkesztők: Ortutay Zsuzsa (1951–1956), Maácz László (1976–1990), Kaán Zsuzsa (1991–2011)
Főszerkesztő: Péli Nagy Kata
Lapmenedzser: Kraus Györgyi
Olvasószerkesztő: Réfi Zsuzsanna
Arculat és tördelés: Lerch Péter–Grafoid Stúdió
Korrektúra: Baross Gábor
Tanácsadó testület:
Apáti Bence, Bozsik Yvette, Demcsák Ottó, Diószegi László, Ertl Péter, Fodorné Molnár Márta, Fodor Zoltán, Halász Tamás, Juhász Zsolt, Kiss János, Kozma Attila, Macher Szilárd, Mihályi Gábor, Pataki András, Solymosi Tamás, Topolánszky Tamás, Török Jolán, Velekei László, Vincze Balázs, Volf Katalin, Zsuráfszky Zoltán

E számunk elkészítésében közreműködtek:
Szöveg: Bőcs Annamária, Fodor Zsófia, Geréby Fruzsina, Kerekes Kristóf, Kovács Péter, Kővágó Zsuzsa, Marx Laura, Péli Nagy Kata, Pónyai Görgyi, Sárosi Emőke, Török Ákos, Ungvári Judit, Werner Nikolett
Fotók: Ambrus László, Art & Lens, Csendes Krisztina, Csudai Sándor, Juhász Éva, Kállai Tóth Anett, Krasznai Nikolett, Kőműves András, Lakatos János, Mészáros Csaba, Tarnavölgyi Zoltán, Valuska Gábor, Váradi Levente

Szakmai együttműködő partnerek:
Magyar Táncművészek Szövetsége,
Martin György Néptáncszövetség,
PIM Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet Táncarchívuma,
Táncpedagógusok Országos Szövetsége

Laptulajdonos: Noverre Táncművészeti Alapítvány
Kiadja a Magyar Táncművészeti Egyetem.

Felelős kiadó: az egyetem rektora
Szerkesztőség és kiadó: 1145 Budapest, Columbus u. 87–89. A épület, mfsz. 12/b
E-mail: tancmuveszet@mte.eu
Telefon: +36 20 503 0926
Megjelenik negyedévente.
Egy szám ára: 400 Ft. Előfizetési díj egy évre: 1500 Ft.
Előfizethető a kiadó címén, a www.tancmuveszet.hu honlapon, vagy átutalással a 10032000-01493263-00000000 számlaszámra.
Nyomdai munkák: Keskeny és Társai 2001 Kft., Budapest
Címlapfotó: Lakatos János
A címlapon: Farkas Fanni és Kele Kristóf, a 70 éves Magyar Állami Népi Együttes táncművészei
www.tancmuveszet.hu
ISSN 0134-1421 (nyomtatott), ISSN 2786-1090 (online)